

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
მასობრივი კომუნიკაციის სადოქტორო
საგანმანათლებლო პროგრამა

ხელნაწერის უფლებით

გიორგი აბაზაძე

რელიგიური კონფლიქტების გაშუქება ქართულ მედიაში 2019-
2023

მასობრივი კომუნიკაციის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი
დისერტაციის
ავტორეფერატი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: სოციალურ მეცნიერებათა
დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
პროფესორი ზაზა ცოტნიაშვილი

თბილისი, საქართველო, 2024 წელი

სამეცნიერო ხელმძღვანელი :

ზაზა ცოტნიაშვილი - სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი

ოფიციალური რეცენზენტები :

გიორგი კალანდია - ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორი

მაკა დოლიძე - ფილოლოგიის დოქტორი ჟურნალისტიკაში, საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2024 წლის 9 ოქტომბერს, 14:00 საათზე.

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის, სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: საქართველო, 0141, თბილისი, ჩარგლის ქუჩა N73, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პირველი კორპუსი, 305-ე აუდიტორია.

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი:

ზაზა ცოტნიაშვილი - სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალურობა

ინფორმაციული ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება იწვევს რელიგიური სისტემების ტრანსფორმაციას. სეკულარიზაციის თეორიის მიუხედავად, რელიგია და რელიგიურობა არ კარგავს თავის მნიშვნელობას და ერგება თანამედროვე პირობებს; დროთა განმავლობაში იცვლება ტრადიციული რელიგიების სოციოკულტურული მნიშვნელობა. იცვლება რელიგიური გზავნილების მიწოდების საშუალებებიც. იქმნება ახალი რელიგიური მოძრაობებიც; ამ ყველაფერს მოჰყვა რელიგიური ფუნდამენტალიზმისა და ტერორიზმის ზრდაც. ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიების პირობებში მყისიერად ხდება რელიგიური კონფლიქტების ასახვა მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში.

რელიგიამ და რელიგიურობამ ინფორმაციის ეპოქის დადგომასთან ერთად მიიღო ახალი იმპულსები; დასკვნები, რომელიც გაკეთდა სეკულარიზაციის კლასიკურ თეორიასთან დაკავშირებით, ნაჩქარევი აღმოჩნდა. ისლამის გაზრდილი გავლენა შესამჩნევი გახდა, მაგრამ კონსერვატიული, ტრადიციული მართლმადიდებლური მოძრაობებიც ყველგან გაიზარდა საერთაშორისო რელიგიურ არენაზე.

რელიგიური კონცეფციები და ღირებულებები, ადაპტირებული მასობრივ კულტურასთან, რომელიც იქმნება მასობრივი ტელეკომუნიკაციების საფუძველზე, დაემსგავსა იმ საქონელს, რომლის გაყიდვა მომგებიანი გახდა.

გლობალური ინფორმაციის ეპოქაში ადამიანის რელიგიური ცნობიერება გახდა სინკრეტული და ეკლექტური; მოიცვა ყველა ეპოქისა და ხალხის სხვადასხვა რელიგიური ელემენტები, ლეგენდები, ზღაპრები, მითები, ფილმები და ა. შ.

საერთო ჯამში, გლობალურ საინფორმაციო ეპოქაში თანამედროვე რელიგიურობა მოიცავს შემდეგ ელემენტებს

- რელიგია და რელიგიურობა გლობალურ საინფორმაციო საზოგადოებაში არ კარგავს მნიშვნელობას და იძენს ახალ ხარისხს;
- შეინიშნება რელიგიის სეკულარიზაციისა და სეკულარიზაციის საკრალიზაციის პროცესები;
- ტრადიციულმა რელიგიებმა მიიღო ახალი სოციოკულტურული მნიშვნელობები;
- რელიგიური ორგანიზაციები თავიანთ საქმიანობაში ეყრდნობიან ბაზრის კანონებს;
- ხდება რელიგიური თემების დეტერიტორიალიზაცია;
- ჩნდება ახალი რელიგიური მოძრაობები;
- იზრდება ინტერესი რელიგიის, მისტიკის, ოკულტიზმისა და ეზოთერიზმის არატრადიციული გამოვლინებების მიმართ;
- იზრდება რელიგიური ექსტრემიზმისა და ტერორიზმის საფრთხეები;
- იზრდება რელიგიის როლი საზოგადოების პოლიტიკურსა და ეკონომიკურ ცხოვრებაში.

გლობალურ საინფორმაციო საზოგადოებაში რელიგიის თანამედროვე ფორმების თავისებურებების კვლევისა და შესწავლის ფონზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ რელიგიამ და რელიგიურობამ დღეს არათუ დაკარგა აქტუალობა, არამედ, პირიქით, ხელახლა დაიბადა და ახალი შესაძლებლობების, გამოწვევების წინაშეა.

გამოხატვის თავისუფლება არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლება, რომელიც წარმოადგენს დემოკრატიული საზოგადოებების ქვაკუთხედს და საშუალებას აძლევს ადამიანებს,

გამოხატონ თავიანთი აზრები, იდეები და რწმენა ცენზურის ან რეპრესიების შიშის გარეშე. იმის მიუხედავად, რომ ეს უფლება გადამწყვეტია ღია დიალოგისა და ჰარმონიული საზოგადოების ჩამოსაყალიბებლად, ის სულ უფრო რთული და კომპლექსური ხდება რელიგიურ მრწამსთან ერთად. რელიგიური კონფლიქტი, რომელიც ხშირად წარმოიქმნება გამოხატვის თავისუფლებასა და წმინდა რელიგიურ პრინციპებს შორის შეტაკების შედეგად, მნიშვნელოვან გამოწვევას უქმნის საზოგადოებას; ადამიანებს, რომლებიც ცდილობენ, დაამყარონ დელიკატური ბალანსი ინდივიდუალურ თავისუფლებასა და რელიგიურ სენსიტიურობას შორის.

გამოხატვის თავისუფლება არის ფუნდამენტური პრინციპი, რომელიც ემყარება დემოკრატიულ ღირებულებებსა და ადამიანურ ღირსებას. ის აძლევს ადამიანებს უფლებას, ჩაერთონ მყარ საჯარო დისკურსში, ეჭვქვეშ დააყენონ ავტორიტეტები, დაუპირისპირდნენ გაბატონებულ ნორმებს და წვლილი შეიტანონ ჭეშმარიტების კოლექტიურ ძიებაში. ეს თავისუფლება მოიცავს არა მხოლოდ სალაპარაკო და წერილობით სიტყვებს, არამედ მხატვრულ გამოხატვას, განსხვავებულ აზრს, განსხვავებული აზრის ფლობასა და გადმოცემის უფლებას. გამოხატვის თავისუფლების დაცვა გადამწყვეტია კრეატიულობის, ინოვაციებისა და საზოგადოების წინსვლისთვის, იდეების გაცვლისა და ახალი პერსპექტივების გამოკვლევის საშუალებით.

მედია გადამწყვეტ როლს ასრულებს საზოგადოების ინფორმირებაში, თუმცა საინფორმაციო გამოშვებები არ ავრცელებენ მხოლოდ ინფორმაციას; ისინი ასევე მონაწილეობენ კონკრეტული ნარატივებისა და დისკურსების ჩამოყალიბებაში. მედიის ეს თვისება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება კონფლიქტის, მათ შორის რელიგიური კონფლიქტების დროს, რადგან კონფლიქტის შესახებ ნარატივებს შეუძლია, გადამწყვეტი

როლი შეასრულოს, თუ როგორ აღიქვამენ ადამიანები კონფლიქტს, მის მიზეზებსა და შედეგებს (Wolfsfeld, Media and the path to peace, 2014)

მედია რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებისას განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. რელიგიური კრიზისების დროს მედიის ნაწილი ცდილობს დაძაბულობის შეკავებას და რელიგიური ტოლერანტობის ხელშეწყობას. ნაწილი კი პირიქით - პროვოკაციულ განცხადებებს ავრცელებს. ხშირია დაუდასტურებელი ინფორმაციის გავრცელების შემთხვევებიც, რაც ასევე იწვევს სერიოზულ დაბნეულობასა და ძალადობასაც კი.

შესაბამისად, რელიგიური კონფლიქტების გაშუქება მედიაში განსაკუთრებული აქტუალობით გამოირჩევა, რადგან მთელი მსოფლიოს მასშტაბით მუდმივად არსებობს დაძაბულობა სხვადასხვა რელიგიის აღმსარებელთა შორის. კვლევა აქტუალურია საქართველოს პოზიციიდანაც, რადგან საკმაოდ ხშირია რელიგიურ ნიადაგზე მოქალაქეთა დაპირისპირების ფაქტები. კვლევას აქტუალობას მატებს ისრაელსა და პალესტინას შორის არსებული კონფლიქტიც, რომელიც ამჟამად მსოფლიოში ყველაზე ცხელი კონფლიქტია. კონკრეტული მაგალითების შესწავლა კი საუკეთესო გარანტია სრულყოფილი აზრის ჩამოსაყალიბებლად და დამაჯერებელი დასკვნის ჩამოყალიბებისათვის.

საკვლევი პრობლემის ჩამოყალიბება

ჩვენი საკვლევი პრობლემაა რელიგიური კონფლიქტების პროცესსა და, ზოგადად, დაპირისპირებულ მხარეებზე მედიის გავლენების შესწავლა და ანალიზი.

მიზნები და ამოცანები

ჩვენი კვლევის მიზანია, გაირკვეს მედიის როლი რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებაში. კერძოდ, როგორ ხდება რელიგიური

კონფლიქტების გაშუქება მედიაში და რა კონკრეტული შედეგები დგება კონფლიქტში მონაწილე მხარეებისათვის.

მედიის წარმომადგენლებს საზოგადოებაზე გავლენის მოხდენის პოზიტიური და ნეგატიური ეფექტი ახასიათებთ, რადგან მედიას შეუძლია უკარნახოს ინდივიდებსა და ჯგუფებს შემდგომი ნაბიჯები, რაც, ბუნებრივია, მიუთითებს მედიას მის მოვალეობაზე, რომ კონფლიქტის გაშუქებისას დაიცვას სტანდარტი. ჟურნალისტს შეუძლია, სწორად ასახოს პრობლემის წარმომშვეები მიზეზი და ობიექტური ანალიზით მხარეებს შორის შეთანხმების მიღწევას შეუწყოს ხელი, ნიადაგი მოუმზადოს.

სადისერტაციო ნაშრომის **ამოცანაა**, მოახდინოს სხვადასხვა მედიასაშუალებების მიერ ერთი და იმავე ფაქტის საკუთარი ინტერპრეტაციით გაშუქების ანალიზი და შეპირისპირების მეთოდის საფუძველზე სტანდარტების სრულყოფის გზები აჩვენოს.

საგანი და ობიექტი

კვლევის **საგანია** რელიგიური კონფლიქტების შესწავლა შეპირისპირების მეთოდის საფუძველზე და რელიგიურ კონფლიქტზე მომუშავე ჟურნალისტების სტანდარტების სრულყოფის გზების ძიება. რა შედეგი იქონია კონფლიქტურ პროცესზე ჟურნალისტების მიერ გაშუქებულმა ფაქტებმა, როგორ გაგრძელდა ან დასრულდა პროცესი.

კვლევის **ობიექტია** რა მსგავსებები და განსხვავებებია კონფლიქტური პროცესების გამშუქებელ ქართულ და უცხოურ მედიის წარმომადგენლებს შორის, როგორ ხდება ერთი და იმავე ფაქტის საკუთარი ინტერპრეტაციის ანალიზი; კვლევის ობიექტად აღებულია ქართული მედიასაშუალებების მიერ გაშუქებული რელიგიურ, ეთნიკურ, პოლიტიკურ ნიადაგზე წარმოშობილი უახლოესი წლების კონფლიქტები.

საკვლევი კითხვები

- რა არის მასმედიის მთავარი ფუნქცია და როლი ეთნიკურ/რელიგიურ ნიადაგზე მიმდინარე კონფლიქტ(ებ)ის გაშუქებისას?
- რა შედეგი იქონია რელიგიურ კონფლიქტზე ჟურნალისტების მიერ გაშუქებულმა ფაქტებმა? როგორ გაგრძელდა ან დასრულდა ისინი?
 - მოსახლეობის ყველა ფენამდე ინფორმაციის სიზუსტით მიტანისთვის რა სტრატეგიას ირჩევს მედია?
 - რა მსგავსებები და განსხვავებებია კონფლიქტური პროცესების გამშუქებელ ქართულ და უცხოურ მედიის წარმომადგენლებს შორის? როგორ ხდება ერთი და იმავე ფაქტის საკუთარი ინტერპრეტაციის ანალიზი?

ჰიპოთეზა

მედიას რელიგიური კონფლიქტების გაშუქების საქმეში უმნიშვნელოვანესი როლი აქვს; მას შეუძლია, დაპირისპირებული მხარეების შეკავება ან პირიქით - დამაბულობის გაზრდა და ესკალაცია.

ლიტერატურის მიმოხილვა

სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებული და დამუშავებულია არაერთი ისტორიული წყარო და ლიტერატურა, რომლებმაც უმნიშვნელოვანესი როლი შეასრულა თემის შესწავლის, გაანალიზებისა და დასკვნების გამოტანაში. თეორია გვეხმარება, ფაქტების დადგენასა და მათ ახსნაში ლოგიკური მსჯელობის გზით. თეორია, ინტელექტუალური კონსტრუქციაა, რითაც ვხსნით ფაქტებს. ნაშრომი ეფუძნება ქართულენოვანსა და ინგლისურენოვან წყაროებს, სადაც კარგადაა გამოკვეთილი საკვლევი თემის ძირითადი საკითხები.

კვლევისას გამოვიყენეთარაერთი სამეცნიერო ნაშრომი: **ბურსულაია გ. მურუსიძე ქ. ჭანკვეტაძე ნ.** -„(მის)კომუნიკაცია, კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებს შორის“ (მურუსიძე ქ.

ბურსულაია გ.კობახიძე ო. ჭანკვეტაძე ნ., 2020); ანალიტიკური სტატიების კრებულზე დაყრდნობით მომზადებულ სახელმძღვანელოში საუბარია კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში მასმედიის როლზე. სტატიები მოიცავს ომისა და მშვიდობის გაშუქების საკითხებს; შესაბამისად, კონკრეტულ წიგნს დავეყრდენით I თავის ორ ქვეთავებზე („რელიგიური კონფლიქტების შემთხვევების შესწავლა“ და „კონფლიქტების რელიგიური და კულტურული საფუძვლები მედია გაშუქებაში“) მუშაობისას. სტატიების კრებული დაგვებმარა, გამოგვეკვეთა მასმედიის როლი კონფლიქტების პროცესში და ამ კონფლიქტების გაშუქების თავისებურებანი. მით უფრო, რომ წიგნში საუბარია სოციალურ მედიაში გამოხატვის ფორმებზე, კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკაზე. როგორც ნაშრომი გვიხსნის, სამხრეთ კავკასიაში ცვალებადი და დაძაბული ვითარებაა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის მიმართულებით მუშაობა ჯერ კიდევ გართულებულია. ჟურნალისტების როლი კი მნიშვნელოვანია წყაროების გადამოწმების და კონტექსტის ახსნის თვალსაზრისით, რაც მნიშვნელოვანია დეზინფორმაციასთან ბრძოლის პროცესში.

ბურსულაია გ. მურუსიძე ქ. ჭანკვეტაძე ნ. - „მშვიდობისა და კონფლიქტების სწავლება“ - საბაზისო სახელმძღვანელო. (ჭანკვეტაძე ნ. ბურსულაია გ. მურუსიძე ქ., 2020) ნაშრომი გვიხსნის, რომ კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე შეფასებისთვის საჭიროა, კონფლიქტის მუდმივად ცვალებადი გარემოს შესწავლა. წიგნი ეხება მშვიდობისა და კონფლიქტების სწავლებას; აღნიშნულია, რომ ისინი ერთმანეთზე დამოკიდებული და ურთიერთშემავსებელი დისციპლინებია.

აბდალაძე გ. - „რბილი ძალა საერთაშორისო ურთიერთობებში“. (აბდალაძე, რბილი ძალა საერთაშორისო ურთიერთობებში, 2020) 2020 წელს გამოცემულ

სახელმძღვანელოში საუბარია ძალის დიფუზიაზე დაფუძნებული საერთაშორისო პოლიტიკის პოსტმოდერნული ტრანსფორმაციის მნიშვნელოვან კომპონენტებზე. სახელმძღვანელო გვთავაზობს სამი შემთხვევის ანალიზს: საქართველოს, უკრაინისა და ჩრდილოეთ მაკედონიის მაგალითებზე დაყრდნობით. საქართველოსა და უკრაინის შემთხვევებს ძირითადად ერთ კონტექსტში განიხილავენ, რაც შედარებითი ანალიზის საშუალებას იძლევა. როგორც წიგნშია აღნიშნული, მასზე მუშაობის პროცესში გამოიკვეთა, რომ საქართველო აღარ მოიხსენიება რუსული „ბასრი ძალის“ საფრთხის ქვეშ მყოფი ქვეყანა. სახელმძღვანელოს თანახმად, ძალის დიფუზიისა და ციფრული რევოლუციის მთავარი უპირატესობაა, რომ რბილ ძალას ქმნიან და იყენებენ პატარა ქვეყნებს; ასევე საუბარია ძალის დიფუზიის დადებით მხარეზე, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე. სწორედ ამიტომ წიგნი გამოვიყენეთ დისერტაციის II თავზე მუშაობისას; კონფლიქტის არსში, მისი დაძლევის გზებში გარკვევისათვის. მით უფრო, რომ სახელმძღვანელო ეფუძნება ქართულ მაგალითებს.

ვ. მაისაიასა, ა. გუჩუა - „ნატო და არასახელმწიფოებრივი აგრესიული რელიგიური აქტორები („ისლამური სახელწმიფო“ „ალ-ქაიდა“ და „თალიბანი“) (მაისაია ვ. გუჩუა ა., 2020) ჩვენი უმთავრესი დასაყრდენი აღმოჩნდა საერთაშორისო რელიგიური კონფლიქტების შესწავლის პროცესში; წიგნი იმითაც იყო ჩვენთვის აქტუალური, რომ მასში ასახულია მეოთხე თაობის ომის სტრატეგია და მისი რეგიონული და ეროვნული უსაფრთხოების გეოპოლიტიკური ასპექტები (2010-2019 წწ); 2020 წელს გამოცემული სახელმძღვანელო, შეიძლება ითქვას, ფუნდამენტური კვლევითი ნაშრომია და სამხედრო მეცნიერებისა და საერთაშორისო უსაფრთხოების მნიშვნელოვან თემას, მეოთხე თაობის ომის კონცეფციასა და სტრატეგიას ეხება. წიგნში,

სამხედრო სტრატეგიისა და სამხედრო და სამხედრო ხელოვნების გეოპოლიტიკის ძირითადი ასპექტები, ასევე მსოფლიო პოლიტიკურ დონეზე არსებული პროცესებია გაანალიზებული.

გ. მაღრაძე, ვ. მაისაია – „21-ე საუკუნის საერთაშორისო პოლიტიკა და თანამშრომლობითი უსაფრთხოების თეორია: მითი და რეალობა - რეგიონული და გლობალური ასპექტები“ (მაღრაძე გ. მაისაია ვ, 2017), ასევე, უმნიშვნელოვანესი დასაყრდენი აღმოჩნდა ნაშრომზე მუშაობისას პოლიტიკისა და რელიგიის კვლევის საკითხების შესწავლის პროცესში;

წიგნი იმითაც არის საინტერესო, რომ გეოპოლიტიკური ანალიზის კუთხით უსაფრთხოების პრობლემებია განხილული. საუბარია იმ სექტორებზე, რომლებიც ახდენს დიდ გავლენას გლობალიზაციის პირობებში კაცობრიობის უსაფრთხოებაზე. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა, პოსტ-ბიპოლარული ეპოქის შემდეგ შეცლილ საერთაშორისო პოლიტიკას.

Colin S Gray , war, peace and International Relations : An introduction to strategic History (London and New york : Routledge) (Colin S. Gray, 2013) სახელმძღვანელო 2013 წელსაა გამოცემული და მოგვითხრობს, როგორ ფორმირდა და შეიცვალა საერთაშორისო ურთიერთობებში ბოლო 200 წლიანი ისტორია ომების მიერ. სახელმძღვანელოში მიმოხილულია ყველა დიდი ომი, რომელიც ბოლო 2 საუკუნის განმავლობაში იყო. ომების შესწავლა კი თავისთავად დაგვეხმარა, ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტიც გაგვეანალიზებინა რელიგიურ ქრილში.

Michelle L. "How are the transition processes going: USA, democratic Development and South Caucasus" (Michelle L, 2014) სახელმძღვანელო, რომელიც 2014 წელსაა გამოცემული, სამხრეთ კავკასიის რეგიონის სპეციფიკას განხილავს. შესაბამისად, დაგვეხმარა საქართველოს შიგნით არსებული რელიგიური კონფლიქტების აღქმაში, გაანალიზებასა და შეფასებაში. მით

უფრო, რომ სიღრმისეული ანალიზის მეშვეობით წიგნში ავტორი საუბრობს იმ სირთულეებსა და გამოწვევებზე, რომლის წინაშეც მსოფლიო დგას.

Swante E. Cornell , S. frederick Star “ A Western strategy for the South Caucasus" (Svante E. Cornell; S. Frederick Starr; Tsereteli M, 2015)(სახელმძღვანელოში ავტორები ევროკავშირს სთავაზობენ არ გამოიყენონ ტრადიციული მეთოდები სამხრეთ კავკასიაში. სახელმძღვანელო დაგვებმარა, საქართველოში არსებული რელიგიური კონფლიქტები გაგვეანალიზებინა სხვადასხვა კუთხით; განსაკუთრებით, აზრის გამოხატვის თავისუფლებისა და რელიგიური კონფლიქტების კვეთის ასპექტით.

ნაშრომის თეორიული ბაზა

ფრეიმინგის თეორია კვლევას ერთ-ერთ თეორიულ ჩარჩოდ მოვარგეთ ფრეიმინგის თეორია, ვინაიდან ენტმანზე (1993) დაყრდნობით, სწორედ ფრეიმინგის მეშვეობით ხდება რომელიმე საკითხის წინ წამოწევა და საინფორმაციო საშუალებებში მისი გაშუქება; ჩვენს ნაშრომში კი სახეზეა სწორედ სხვადასხვა რელიგიურ საკითხთა წინ წამოწევა და მისი გაშუქება მედიაში.

ბიჰევიორისტული თეორია. თეორიის ერთ-ერთმა ავტორმა ჯონ უოტსონმა დაკვირვების შედეგად შეისწავლა ადამიანის ქცევა და მასზე სტიმულირების რეაქცია. მისთვის „ქცევა“ ეს არის სტიმულზე რეაგირება, რაც გადმოსცა სქემით (SR) უოტსონი გამოყოფს ადამიანის ორ რექციას , თანდაყოლილ ანუ რესპონდენტულ რეაქციას და მეორე ოპერანტულ რეაქციას, რაც გულისხმობს (დასწვალისა და განმტკიცებულს). თეორია აუცილებელ პირობად იქცა ჩვენი ნაშრომისათვის, ვინაიდან დაგვებმარა ერთი მხრივ, რელიგიურ კონფლიქტებში ჩართულ

პირთა და მეორე მხრივ, კონფლიქტების გაშუქებაში მონაწილე ჟურნალისტთა „ქცევების“ განსაზღვრაში“.

უსაფრთხოების თეორია. უსაფრთხოება, როგორც არსებობის სუბლიმაციური ფორმა, საინტერესო ფენომენს წარმოადგენს. უსაფრთხოების თეორია, როგორც ჩვენი ნაშრომის ერთ-ერთი დასაყრდენი, დაგვეხმარა შეგვეფასებინა არა მხოლოდ ქართული რელიგიური კონფლიქტები, არამედ, ზოგადად, მსოფლიო რელიგიური კონფლიქტები სწორედ უსაფრთხოების ჭრილში. იგი გულისხმობს, გამოწვევების, რისკების, საფრთხეებისა და საშიშორებისგან დაცვას. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფოს უთავრესი მიზანი და ინტერესი საზოგადოების უზრუნველყოფილი განვითარებაა. ეს საკითხი დღის წესრიგში უდგას განსაკუთრებით სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს, მიმდინარე გეოპოლიტიკური მოვლენების ფონზე. უსაფრთხოება ეს არის, ფუნდამენტური ღირებულებების საფრთხეებისგან გათავისუფლება. ნეორეალიზმის ცნობილი მკვლევარის, კენეტ უოლცის „ტრიპოლარული“ სქემის თანახმად: ადამიანი-საზოგადოება-სახელმწიფო, პიროვნული უსაფრთხოება ნიშნავს სოციალურ უსაფრთხოებას და ეს უკანასნელი ეროვნულ უსაფრთხოებას. (Waltz, 1959)

რბილი ძალის თეორია. აღნიშნულია ტერმინი 1980-იანი წლების მიწურულს გამოიყენა ამერიკელმა მეცნიერმა ჯოზეფ ნაიმ. მისი განმარტებით, ეს არის სახელმწიფოს უნარი, დადებითი განწყობებისა და დამოკიდებულებების შექმნით გავლენა მოახდინოს აქტორებზე, თან ისე, რომ არ გამოიყენოს ხისტი ძალა. რბილს ძალას უწოდებენ მოხიბვლის ძალასაც, რადგან მისი იარღია თანმშრომლობის სურვილი ფულის ან ტანკის ნაცვლად. მას ადარებენ ქორწინებასაც, რადგან ურთიერთობის ორმხრივ სურვილსა და შესაბამისად ორმხრივ სარგებელს ეფუძნება. როდესაც ერთი სახელმწიფო მეორეს იმას აკეთებინებს, რაც თავად

სურს, ოღონდ თანამშრომლობის გზით და არა იძულების (აბდალაძე, 2020). შესაბამისად, რბილი ძალის თეორიის გამოყენების გარეშე ვერ შევძლებდით სახელმწიფოთა პოლიტიკის განსაზღვრას რელიგიური კონფლიქტების გადაჭრის კუთხით. ამიტომ ნაშრომის მეორე და მესამე თავები ძირითადად რბილი ძალის თეორიას დაეყრდნო.

სექიურითიზაციის კონცეფცია. შეიძლება თუ არა ეს თუ ის საკითხი მივიჩნიოთ უსაფრთხოების საკითხად? - ეს არის კონცეფციის არსი, რომელიც უსაფრთხოების კვლევების კოპენჰაგენის სკოლას უკავშირდება. იგი ძირითადად მიეკუთვნება ალქმის სფეროს, ეს თუ ის ფენომენი უნდა იქნას თუ არა ალქმული საფრთხედ და ეს თეორია ნაკლებად უკავშირდება ობიექტურ გარემოებებსა და ფიზიკურ რეალობას. თეორია გამოვიყენეთ თანამედროვე მსოფლიოში არსებული არაერთი კონფლიქტის შესწავლის კონტექსტში. მათ შორის, შარლი ებდოს, ანდერს ბრეივიკისა და სხვა ისტორიების კვებაში.

ძალთა ბალანსის თეორია. ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და ფუნდამენტური კონცეფციაა. თეორიის თანახმად, ანარქიულ საერთაშორისო სისტემაში თითოეული სახელმწიფოს ამოცანა, თვითგადარჩენისა და თვითდამკვიდრებისთვის ბრძოლაა. იგი მჭიდროდ უკავშირდება პოლიტიკურ რეალიზმს. ამიტომ იქცა ის ჩვენი ნაშრომის ერთ-ერთ თეორიულ ბაზად. რელიგიური კონფლიქტები ერთგვარად თვითგადარჩენისა და თვითდამკვიდრებისთვის ბრძოლაა და ჩვენმა ნაშრომმა ეს დაადასტურა.

გუსტავ ლი ბონის „მასების ფსიქოლოგიის“ თეორია. თეორია ძირითადად ეძღვნება „ერის მენტალობის“ აღწერას, „ბრბოს“

მენტალობის შესწავლას. როდესაც ინდივიდთა განსაზღვრული რაოდენობა, ქმნის მოქმედ ბრბოს, დაკვირვება ცხადჰყოფს, რომ ინდივიდთა დაახლოების შედეგს წარმოადგენს ახალი ფსიქოლოგიური თვისებები, რომლებიც „ერის“ ხასიათს არამხოლოდ უპირისპირდებიან, ხშირად მნიშვნელოვნადაც განსხვავდებიან. ჩვენი ნაშრომის თეორიული ჩარჩო ვერ აცდებოდა „მასების ფსიქოლოგიის“ თეორიასაც. ნაშრომის სამივე თავი ეყრდნობა სწორედ მასების უპიროვნო ცნობიერების კოლექტიურ სინდრომს.

კვლევის მეთოდები და მეთოდოლოგია

სადისერტაციო ნაშრომის მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად, გამოყენებულია კვლევის პირველადი და მეორეული მეთოდი. როგორც თეორიული მასალა, ასევე პრაქტიკული, რომელიც განხორციელდება მედიასაშუალებებზე დაკვირვების შედეგად. ასევე, ნაშრომი ეფუძნება თვისებრივსა და რაოდენობრივ კვლევას. საკვლევი თემის ინსტრუმენტად გამოყენებულია, დედუქციური ანალიზის მეთოდი, რაც წინასწარი ჰიპოთეზის შემუშავებას და უკვე კვლევისა და ანალიზის შედეგად, ჰიპოთეზის დადასტურებას ან უარყოფას გულისხმობს. ასევე კვლევის ძირითად მეთოდად შემთხვევების შესწავლაა გამოყენებული.

საკითხის შინაარსიდან და თემატიკიდან გამომდინარე, თვისებრივი კვლევა ყველაზე რელევანტურია, რათა მოხდეს გააზრება კონფლიქტური პროცესის მახასიათებლებისა, სახელმძღვანელოებსა და ნაშრომებში ასახული საერთაშორისო გამოცდილებისა, რომლის შეპირისპირების საფუძველზე დავადგენთ ქართულ მედიაში გაშუქებული კონფლიქტის სტანდარტების სრულყოფის გზებს. გაანილიზებულია, ქართული

და უცხოენოვანი ლიტერატურა: პუბლიკაციები, სტატიები და წიგნები.

კონტენტ-ანალიზი - შესწავლილია სხვადასხვა მედიასაშუალებების მიერ, ერთი და იმავე ფაქტის თავისებური გაშუქების ტენდენცია, რის შემდეგაც ლოგიკური დასკვნების გაკეთება შევძელით.

სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებულ იქნა **სიღრმისეული ინტერვიუ**. ამ მეთოდს აერთიანებს ის გარემოება, რომ ის მიზნად ისახავს რესპონდენტებისაგან დეტალური, ღრმა და თანამიმდევრული ინფორმაციის მიღებას მათი ცხოვრებისეული გამოცდილების შესახებ, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი გახდება გარკვეული საზოგადოებრივი კანონზომიერებების დადგენა; ზოგ შემთხვევაში კი — საერთო ხასიათის დასკვნების გაკეთება.

ასევე სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებულია რაოდენობრივი კითხვარი, რათა უფრო სიღრმისეულად გავიგოთ პრაქტიკოსი ჟურნალისტების აზრი საკვლევ თემასთან დაკავშირებით.

სამეცნიერო სიახლე

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე გამოიკვეთა მრავალი ასპექტით - აჩვენა, რომ ობიექტური კრიტერიუმებზე დაყრდნობით რელიგიური კონფლიქტების გაშუქება მედიაში ხელს უწყობს კონფლიქტის დარეგულირებას. მას შესწევს ძალა, შეაკავოს დაპირისპირებული მხარეები ან გაზარდოს ესკალაცია.

გამოიკვეთა რელიგიური კონფლიქტის გამომწვევი მიზეზები - სიძულვილის ენის, დესტრუქციული და კონფლიქტის შინაარსის შემცველი ინფორმაციის საზოგადოების ანტაგონისტური ჯგუფებისთვის მიწოდება, რესურსების არასაკმარისი არსებობა და მათი არაჯეროვანი განაწილება, რაც საფუძველს უქმნის კონფლიქტის ჩამოყალიბებას.

დადასტურდა, რომ მედიის უარყოფითი გავლენებისგან დაცვის მიზნით, აუცილებელია რელიგიური კონფლიქტების ყოვლისმომცველი შესწავლა. ისტორიული პერსპექტივა საშუალებას აძლევს ჟურნალისტებს, გაიგონ, როგორ მოხდა რელიგიური ნარატივების, პოლიტიკური მოვლენებისა და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების შერწყმა რელიგიური კონფლიქტების ამჟამინდელი ლანდშაფტის შესაქმნელად.

გაირკვა, რომ მედია გადამწყვეტ როლს ასრულებს რელიგიური კონფლიქტების შესახებ საზოგადოების აღქმის ჩამოყალიბებაში. პრიორიტეტი ენიჭება მედიის გაშუქების ანალიზს პოტენციური მიკერძობების გარეშე; იმ ფაქტის კვლევამ, როგორ ასახა სხვადასხვა მედიასაშუალებამ რელიგიური კონფლიქტები, ნათელი მოჰფინა ჟურნალისტური არჩევანის გავლენას საზოგადოებრივ აზრზე.

შესწავლილ იქნა გამოხატვის თავისუფლებასა და რელიგიურ სენსიტიურობას შორის დელიკატური ბალანსის მიღწევის ნიუანსირებული მიდგომა. მთავრობები, სამოქალაქო საზოგადოება და რელიგიური ინსტიტუტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ისეთი გარემოს ხელშეწყობაში, სადაც ორივე უფლება ჰარმონიულად თანაარსებობს.

ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

მდგომარეობს იმაში, რომ რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებით დაინტერესებულ თუ ზოგადად რელიგიურ კონფლიქტებზე მომუშავე მედიის წარმომადგენლებს სრულიად ახალი რაკურსით გააცნოს ნაშრომში განხილული საკითხები, რაც მედიაში რელიგიური კონფლიქტების სწორად შესწავლისა და გაშუქების თვალსაზრისით ინოვაციური იქნება.

საკვლევი თემა აქტუალურია, ქართულ სამეცნიერო სივრცეში კი შეიქმნება მონოგრაფიული ნაშრომი, ვინაიდან რელიგიური კონფლიქტების გაშუქება ქართულ სამეცნიერო სივრცეში არასაფუძვლიანადაა შესწავლილი, შესაბამისად არის შემთხვევები, როდესაც თემატიკის სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაცია ხდება.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა:

ნაშრომი (147 გვერდი) შედგება:

- ✓ შესავლის
- ✓ 3 თავის (10 ქვეთავის)
- ✓ დასკვნისა და ბიბლიოგრაფიისგან

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

თავი 1. მედიის როლი რელიგიური კონფლიქტების გაშუქების დისკურსში

1.1 მედიის გავლენები კონფლიქტსა და მშვიდობაზე

ინფორმაციული ტექნოლოგიების სწრაფმა განვითარებამ ლოგიკურად მოახდინა გავლენა მსოფლიო რელიგიურ პროცესებზეც. გერმანელი ფილოსოფოსის - იურგერ ჰაბერმასის (1929) თეორია დღეს კიდევ უფრო აქტუალური გახდა და განმტკიცდა მისი მოსაზრება, რომ „რელიგიურმა ტრადიციებმა და რელიგიურმა თემებმა შეიძინა ახალი, აქამდე მოულოდნელი პოლიტიკური მნიშვნელობა. რელიგიის მნიშვნელობა პოლიტიკური მიზნებისათვის მთელ მსოფლიოში გაიზარდა. (Habermas, 2006)

მედია ერთგვარი შუამავალია სოციალური და პოლიტიკური სისტემების კომპლექსურ ურთიერთკავშირში. ის ფუნდამენტურად აყალიბებს და გავლენას ახდენს საზოგადოების

აღქმაზე, განსაკუთრებით კონფლიქტის პერიოდში. ეს გავლენა ფრიად მნიშვნელოვანია, როგორც აღნიშნა ვოლფსფელდმა (2014), რომელიც ხაზს უსვამს, რომ მედია არამხოლოდ აშუქებს მოვლენებს, არამედ აქტიურად აყალიბებს სოციალურ რეალობას თავისი ნარატიული არჩევანის საშუალებით. მედიის მიერ კონფლიქტების ჩარჩოებში ჩართვის ხერხმა შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს დაძაბულობის ესკალაციაზე ან - დეესკალაციაზე. მაგალითად, მედიის გაშუქებამ, რომელიც ფოკუსირებულია განხეთქილებასა და კონფლიქტზე, შეიძლება გაამწვავოს დაძაბულობა საჯარო სფეროში და პოტენციურად გამოიწვიოს სოციალური არეულობა. ამის საპირისპიროდ, მედიას, რომელიც ხაზს უსვამს დაპირისპირებულ ჯგუფებს შორის შერიგებას და საერთო კავშირებს, შეუძლია გადამწყვეტი როლი ითამაშოს დაძაბულობის დამშვიდებაში და მშვიდობისკენ მიმავალ გზაზე. (Wolfsfeld, 2014)

მედიის ეს ორმაგი შესაძლებლობა მოითხოვს კონფლიქტურ სიტუაციებში მისი ძალაუფლების ღრმა გააზრებას და ფრთხილად მართვას. ის ხაზს უსვამს ეთიკური მედიის პრაქტიკის მნიშვნელობას, სადაც პასუხისმგებლობა ვრცელდება ახალი ამბების გავრცელების მიღმა და იმის უზრუნველყოფას, რომ მისი გაშუქების გზა უნებლიედ არ აძლიერებს კონფლიქტებს. ამ კონტექსტში მედიის, როგორც სოციალური მედიატორის როლი არა მხოლოდ გავლენიანი, არამედ ინტეგრალურია სოციალური ჰარმონიის შენარჩუნებისა და კონფლიქტების ესკალაციის პრევენციისთვის. ამ როლის ეთიკური შედეგები მოიცავს ჭეშმარიტებისადმი ერთგულებას, მიუკერძოებლობას და მშვიდობის ხელშეწყობას. ეს ფაქტორები ერთობლივად ხაზს უსვამს მედიის პოტენციალს როგორც სიკეთის ძალის, საზოგადოების განხეთქილების გადალახვისა და დავების მშვიდობიანი გადაწყვეტის ხელშეწყობაში. ამ პოტენციალის

გაგება და გამოყენება აუცილებელია როგორც მედია პრაქტიკოსებისთვის, ასევე პოლიტიკის შემქმნელებისთვის, რომლებიც უნდა გაუმკლავდნენ მედიის გავლენის გამოწვევებს ღრმა პასუხისმგებლობის გრძნობით და სტრატეგიული ხედვით მათი ნარატიული არჩევანის გრძელვადიან შედეგებზე. (Zhomartkyzy, 2023)

კონფლიქტის ზონებში მომუშავე ჟურნალისტები ხშირად აწყდებიან არამხოლოდ ღრმა ეთიკურ დილემებს, არამედ მათ ემოციურ და ფიზიკურ კეთილდღეობის მნიშვნელოვან რისკებს. ამ გარემოს ბუნება, რომელსაც ხშირად ახასიათებს გაურკვევლობა და საშიშროება, უქმნის უნიკალურ გამოწვევებს, რომლებზეც ჟურნალისტებმა უნდა გაუმკლავდნენ თავიანთი პროფესიული მთლიანობის შენარჩუნებას. ჰოიბი და ოტოსენი (2019) ხაზს უსვამენ მედიის პროფესიონალების კრიტიკულ აუცილებლობას, რომ მოემზადონ და შეძლონ რისკის ამ ორმაგ ასპექტებთან გამკლავება, რაც ხაზს უსვამს კონფლიქტის გაშუქების სირთულეებს. (Høiby & Ottosen, 2019)

ჟურნალისტების ემოციური უსაფრთხოება განსაკუთრებით დაუცველია ისეთ გარემოში, სადაც ძალადობრივი მოვლენების, ადამიანთა ტანჯვისა და საერთო შიშის ატმოსფეროს ზემოქმედებას შეიძლება ჰქონდეს ხანგრძლივი ფსიქოლოგიური ზემოქმედება. მუდმივმა სტრესმა და ტრავმამ, რომელიც დაკავშირებულია ინტენსიური და ხშირად საშიში სიტუაციების დაფარვასთან, შეიძლება გამოიწვიოს მძიმე ემოციური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემები, როგორცაა პოსტტრავმული სტრესული აშლილობა (PTSD), შფოთვა და დეპრესია. (Seely, 2019).

რეპორტიორები ხშირად აღმოჩნდებიან პოტენციურად სიცოცხლისთვის საშიში სიტუაციების შუაგულში, მათ შორის ჯვარედინი სროლები, აფეთქებები და სხვა ძალადობრივი

ინციდენტები. ფიზიკურ რისკებს ემატება გატაცების, დაკავების და კონფლიქტის მოქმედი პირების მიერ პირდაპირი სამიზნეების სხვა ფორმების შესაძლებლობა, რომლებსაც შეუძლიათ ჟურნალისტები განიხილონ როგორც მუქარა ან პროპაგანდის ინსტრუმენტები.

ემოციური და ფიზიკური უსაფრთხოების შენარჩუნების ორმაგი გამოწვევა მნიშვნელოვანი შემფოთებაა კონფლიქტის ზონებში მომუშავე ჟურნალისტებისთვის. ეს გამოწვევები არამხოლოდ გავლენას ახდენს მათი როლების ეფექტურად შესრულების უნარზე, არამედ გავლენას ახდენს მათ საერთო კეთილდღეობაზე.

1.2 რელიგიური კონფლიქტების გაშუქების დიმენსიები

მედიაში კონფლიქტის გაშუქება უკავშირდება სახელს იოჰან გალტუნგისა, რომელმაც ჩამოაყალიბა საომარი და სამშვიდობო ჟურნალისტიკის თეორიები. სწორედ ამ თეორიების საფუძველზე შეგვიძლია თამამად ვთქვათ, რომ ქართულ ჟურნალისტიკასაც აქვს შეთავსებული სამშვიდობო და თუ საჭირო გახდა საომარი ფუნქციაც. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კონფლიქტი ხდება მაშინ, როდესაც ინდივიდები ან ჯგუფები არ იღებენ იმას, რაც მათ სჭირდებათ ან სურთ და ეძებენ საკუთარ ინტერესებს.

იოჰან გალტუნგი ამბობს: „კარგი იქნება თუკი სამშვიდობო ჟურნალისტიკა დაემსგავსება ჯანმრთელობის ჟურნალისტიკას, ისაუბრებს ამ დაავადების მიზეზებზე და მოძებნის განკურნების გზებს, მის სასიცოცხლო გზებს, გენეტიკურ საფუძვლებს და ა.შ.“ (Galtung, Violence, Peace, and Peace Research, 1969)

მედია არ არის მხოლოდ მედიატორი საზოგადოებასა და პოლიტიკურ სისტემას შორის, ის მნიშვნელოვანი აქტორია. არსებობს ცნება „მშვიდობის ჟურნალისტიკა“ - სამშვიდობო ჟურნალისტიკა ეს არის თავისუფალი ჟურნალისტების მიერ

მიღებული გადაწყვეტილებები, რომლებიც საზოგადოებაში ხელს უწყობს მშვიდობის ღირებულების შექმნას. სოციალურ ქსელებში დაკვირვების შედეგად ვხედავთ, რომ ახალი ამბების მაყურებელი აფიქსირებს საკუთარ პოზიციას, რომ მაუწყებლების საინფორმაციო პოლიტიკა ბევრ შემთხვევაში მიკერძოებულია. ეს შეიძლება არ იყოს ზუსტი, მარამ ვინაიდან მთავარი შემფასებელი მაყურებელია, მოსახლების ასეთი დამოკიდებულება დიდ როლს თამაშობს მედიის მიმართ ნდობის განსაზღვრაში. ხშირად მედია კონფლიქტურ პროცესს სტანდარტის იგნორირებით აშუქებს და ამ დროს დიდი საფრთხე იქმნება. მათ მიერ მოყოლილი ამბავი, უნდობლობის ფაქტორის გამო, შეიძლება არ დაიჯეროს მაყურებელმა; ამიტომ შესაძლოა, შექმნას სახიფათო სიტუაცია. ზოგადად, კონფლიქტური სიტუაციების გაშუქებას აქვს თავისი სპეციფიკა. „მედიას, როგორც ხიდის მშენებელს, შეუძლია ხელი შეუწყოს პოზიტიური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას პოლარიზებულ ჯგუფებს შორის შემდეგი გზით: აჩვენოს მხარეები მსგავს ქრილში, გამოსახოს ხალხი ერთი და იმავე პრობლემის წინაშე“ - ვკითხულობთ, კონფლიქტების პრევენციის ევროპული ცენტრის ერთ-ერთ ანგარიშში.

ხშირად მედიის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციაში არსებობს მთელი რიგი ხარვეზები. ზოგიერთი ჟურნალისტი მიზანმიმართულად ავრცელებს ქრისტიანების, იუდაიზმის დასავლურ მედიაში კი უფრო ხშირად მუსლიმების მიმართ დაუზუსტებელ, მცდარ და უსამართლო ინფორმაციას, რაც მედიის დიდი მარცხია.

მედიის ყურადღება რელიგიაზე ხშირად შედგება ისტორიებისგან "ექსტრემისტი" მუსლიმების შესახებ, იგნორირებას უკეთებს ქრისტიანული ექსტრემიზმის მაღალ დონეს, რომელიც ასევე შეიძლება აღწერილი იყოს.

სტატიების უმრავლესობაში საუბარია „კარგ ქრისტიანსა“ და „ცუდ მუსლიმზე.“ მუსლიმების შემთხვევაში ისტორიები მოთხრობილია ტერორისტების რელიგიისა თუ ეთნიკური წარმომავლობის დასახელებით, ქრისტიანების შემთხვევაში კი დასახელების გარეშე. მაგალითად, ნორვეგიელ მასობრივ მკვლელს ანდერს ბრევიკს მედია არ ახასიათებს, როგორც ქრისტიან ტერორისტს, თუმცა ის საკუთარ თავს ქრისტიანად მიიჩნევს. იგი სტატიების უმრავლესობაში მოხსენიებულია „მასობრივ მკვლელად“ (aljazeera.com, 2023) და არა ქრისტიან ტერორისტად. შესაბამისად, მედიის მიერ ჩამოყალიბებულია საზოგადოებრივი აზრი იმის შესახებ, რომ - ტერორისტები მხოლოდ მუსლიმები არიან.

არსებობს რამდენიმე სტატია, სადაც ბრევიკი დახასიათებულია ქრისტიან ტერორისტად (Strømmen, 2017), თუმცა, აღნიშნულის გასაბათილებლად ამერიკელი მეცნიერი, რელიგიათმცოდნე სტივენ პროტერო აღნიშნავს, რომ ქრისტიანებმა სწრაფად დაგმეს იგი, ამასთან აღწერეს მის ქმედებებს, როგორც პოლიტიკურს და არა რელიგიურს. თუმცა, მას ავიწყდება რომ ტერორიზმი სწორედ პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად ხორციელდება.

აღნიშნულის კიდევ ერთი მაგალითია, 1995 წელს სრებრენიცას ხოცვა-ჟლეტა (Smith, 2023). ეს ფართოდ არის აღწერილი მედიის მიერ, როგორც 8000 „მუსლიმანი“ მამაკაცისა და ბიჭის მკვლელობა „სერბების“ მიერ, მათი რელიგიის, როგორც ქრისტიანების აღნიშვნის გარეშე. სერბი სამხედრო და პოლიტიკური ლიდერები, რომლებსაც ბრალი ედებათ ომის დანაშაულებში, არ მოიხსენიებიან როგორც ქრისტიანი ტერორისტები.

1.3. რელიგიური კონფლიქტების გამომწვევი მიზეზების იდენტიფიცირება

იმის მიუხედავად, რომ კონფლიქტი სოციალური თუ პოლიტიკური აქტივობების სრულყოფილებიან ნაწილად აღიქმება დღევანდელ საზოგადოებებში, მაინც საჭიროა დიდი სიფრთხილე, რათა არ გადაიზარდოს იგი ძალადობაში. რადგან კონფლიქტი დინამიური პროცესია, მუდმივად სხვადასხვა ფორმას იძენს, გადის ესკალაციისა და დეესკალაციის სხვადასხვა ეტაპს, ახასიათებს რთული კომბინაციები და გაუთვალისწინებელია შედეგი. კონფლიქტის მოგვარება მხოლოდ მას შემდეგ მიიღწევა, როცა კონფლიქტში მონაწილე ერთ-ერთი მხარე გადადგამს ნაბიჯს დადებითისკენ და შეიცვლება **სტატუს-კვოც**. კონფლიქტი შესაძლოა წარმოიშვას ნებისმიერ დონეზე—ოჯახური, მუნიციპალური დონე, პოლიტიკური, ქვეყნებს შორის. (Gelfand & Bui-Wrzosinska, 2013)

ჟურნალისტი კონფლიქტის შესწავლას მისი დაწყების მიზეზის კვლევით იწყებს, თუმცა ეს ძალიან რთული საქმეა. შესაძლოა ვერც ვერასდროს მოახერხოს ამ მიზეზების იდენტიფიცირება. უნდა ვაღიაროთ, რომ ხელისუფლებაში მყოფი გუნდისთვის, ზოგადად, უფრო მარტივია ეთნიკური, კულტურული და რელიგიური განსხვავებების მქონე ადამიანების მობილიზება. ამიტომაცაა, რომ მსოფლიო კონფლიქტების უმეტესობა ხდება სწორედ იქ, სადაც სწორედ ეთნიკური და რელიგიური მრავალფეროვნებები თანაარსებობენ. კონფლიქტებს ერთი საერთო თვისება ნამდვილად გააჩნიათ: ისინი წარმოიქმნიებიან განსხვავებული მიზეზების და მიზნების გამო და პროცესში იცვლება როგორც ფორმები, ასევე ესკალაციის დონეები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კონფლიქტის ხუთი ძირითადი მიზეზი არსებობს: ინფორმაციული კონფლიქტი, ღირებულებების

კონფლიქტი, ინტერესთა კონფლიქტი, ურთიერთობების კონფლიქტები და სტრუქტურული კონფლიქტები. (Sylvester, 2004). ინფორმაციული კონფლიქტები წარმოიქმნება მაშინ, როდესაც ადამიანებს აქვთ განსხვავებული ან არასაკმარისი ინფორმაცია, ან არ ეთანხმებიან იმას, თუ რა მონაცემებია შესაბამისი. საკმარისად დროის დათმობა, პატივმოყვარე გარემოში, რომელსაც ხელს უწყობს ნეიტრალური პირი, შეუძლია მხარეებს საშუალება მისცეს გაარკვიონ ინფორმაციის უთანასწორობა. (Sylvester, 2004). ღირებულებების კონფლიქტი იქმნება მაშინ, როდესაც ადამიანებს აქვთ აღქმული ან რეალურად შეუთავსებელი რწმენის სისტემები. როდესაც ადამიანი ან ჯგუფი ცდილობს თავისი ფასეულობები მოახვიოს სხვებს ან ითხოვს ექსკლუზიურ უფლებას ღირებულებების ერთობლიობაზე, წარმოიქმნება დავა. მიუხედავად იმისა, რომ ღირებულებები შეიძლება შეთანხმების გარეშე იყოს, ისინი შეიძლება განიხილებოდეს და ადამიანებს შეუძლიათ ისწავლონ ერთმანეთთან მშვიდობიანად და თანმიმდევრულად ცხოვრება. აქვე უნდა აღინიშნოს, ინტერესთა კონფლიქტი, რომელიც გამოწვეულია კონკურენციით აღქმულ ან რეალურ შეუთავსებელ საჭიროებებზე. ასეთი კონფლიქტები შეიძლება წარმოიშვას ფულის, რესურსების ან დროის საკითხებზე. უნდა აღინიშნოს, რომ შუამავალს შეუძლია დაეხმაროს იდენტიფიცირების გზების, პოვნაში, რათა დააკავშიროს ინტერესები და შექმნას შესაძლებლობები ორმხრივი სარგებლისთვის. ურთიერთობის კონფლიქტი ხდება მაშინ, როდესაც არის არასწორი აღქმა, ძლიერი უარყოფითი ემოციები ან ცუდი კომუნიკაცია. ერთი ადამიანი შეიძლება არ ენდოს მეორეს და სჯეროდეს, რომ სხვისი ქმედებები მოტივირებულია ბოროტებით ან მეორის ზიანის მიყენების განზრახვით. ურთიერთობის კონფლიქტები შეიძლება მოგვარდეს იმით, რომ თითოეულ ადამიანს უწყვეტი დრო დაეთმოს, რათა

ისაუბროს საკითხებზე და უპასუხოს სხვა პირის შეშფოთებას. სტრუქტურული კონფლიქტები გამოწვეულია სხვების მიმართ განხორციელებული ჩაგვრის ქცევით. შეზღუდული რესურსები ან შესაძლებლობებით, ისევე როგორც ორგანიზაციული სტრუქტურები ხშირად ხელს უწყობენ კონფლიქტურ ქცევას. მხარეებმა შესაძლოა ისარგებლონ შუამავლობით, რადგან ფორუმი ხელს უწყობს ძალაუფლების დისბალანსის განეიტრალებას.

თავი 2. რელიგიური კონფლიქტების ანალიზი ომის/მშვიდობის ჟურნალისტიკის პერსპექტივიდან

2.1 ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტის რელიგიური ასპექტების გაშუქება მედიაში

ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტი განპირობებულია რამდენიმე ფაქტორით: ეთნიკური, ეროვნული, ისტორიული და რელიგიური. ჩვენ შემთხვევაში ყურადღება გავამახვილეთ კონფლიქტის რელიგიურ ასპექტზე. საინტერესოა, რამდენად მოქმედებს რელიგია კონფლიქტში მონაწილე აქტორების იდენტობაზე, პოლიტიკასა და დამოკიდებულებებზე.

პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია, გავითვალისწინოთ ისლამთან და იუდაიზმთან დაკავშირებული რამდენიმე რელიგიური ფაქტორი, რომლებიც საზიანოა ორივე მხარისათვის. ისრაელში ექსტრემალური რელიგიური სიონისტები ხისტები არიან არაბთა მიმართ და დათმობის პოლიტიკას სრულიად გამორიცხავენ. ამავდროულად, პალესტინის ისლამისტური ჯგუფებიც მხარს უჭერენ „წმინდა“ ტერიტორიებისა და ადგილების გათავისუფლების აუცილებლობას და ქადაგებენ ძალადობასა და სიძულვილს ისრაელისა და ებრაელი ხალხის წინააღმდეგ. დამაბულობას კიდევ უფრო ართულებს ორივე მხარის ადგილობრივი მედიები.

თავის დროზე მხარეებს შორის ვითარება დაძაბა მედიაში გავრცელებულმა ჭორმა იმის შესახებ, რომ არსებობდა „ებრაული გეგმა“, რომლის თანახმადაც მოხდებოდა ალ-აქსას მეჩეთის განადგურება და მის ნარჩენებზე ებრაული ტაძრის აშენება.

აღნიშნულ საკითხზე 2021 წელს პალესტინაში გამოქვეყნდა სტატია; ჟურნალისტიმა თავისი მოსაზრების დასტურად გამოიყენა სიტყვები ერთ-ერთი ებრაელისა (ოღონდ უცნობია, არსებობს თუ არა ეს ებრაელი რეალურად ბუნებაში): „მე არ მაქვს ასეთი განზრახვა, რადგან ღმერთი გააკეთებს ამას“. „ღმერთი, ჩააქრობს ალ-აქსას მეჩეთს და მის ნაცვლად დედამიწაზე მესამე ტაძარს ააშენებს.“ „ყველაფერი, მათ შორის ალ-აქსა, ეკუთვნის ებრაელებს, რადგან ღმერთმა შექმნა სამყარო მხოლოდ თავისი წმინდა ხალხისთვის, ებრაელებისთვის (Nurduz, 2021).“

აღნიშნულ საკითხზე არაერთი პროვოკაციული სტატია გამოქვეყნდა; მათ შორის გამორჩეულია 2023 წლის აპრილში გამოქვეყნებული სტატია (muslimmirror.com, 2023), სადაც საუბარია აქსას მეჩეთის შეურაცხყოფასა და მეჩეთის დანგრევის გეგმაზე. ჟურნალისტი აშკარად მხარეს წარმოადგენს; იგი, უბრალოდ, ამბავს კი არ ჰყვება, არამედ ამბაფრებს მოვლენებს ისეთი სიტყვებით, როგორცაა „უმოწყალო“, „სასტიკი“ და ა.შ. - „ისრაელის პოლიციამ ჩაამსხვრია კარები და ფანჯრები ალ-აქსაში შესასვლელად და უმოწყალოდ თავს დაესხა მლოცველებს.“ ამის შემდეგ ახსენებს მკითხველს, რომ: „ალ-აქსას მეჩეთი ისლამური ადგილია, სადაც ათწლეულების განმავლობაში გრძელვადიანი საერთაშორისო შეთანხმებების თანახმად, აკრძალულია არამუსლიმების მიერ არასასურველი ვიზიტები, ლოცვები და რიტუალები.“ თუმცა, პალესტინელებს ალ-აქსას მეჩეთში მხოლოდ გარკვეული დროით უშვებენ, რის გამოც შიშობენ, რომ საფუძველი ეყრება მეჩეთის გაყოფას მუსლიმებსა და ებრაელებს შორის, ისევე როგორც იბრაჰიმის მეჩეთი ჰებრონში იყო გაყოფილი

1990-იან წლებში. ამასთან, ისრაელის მიერ აღმოსავლეთ იერუსალიმის, მათ შორის ძველი ქალაქის კონტროლი, არღვევს საერთაშორისო სამართლის რამდენიმე პრინციპს, რომელიც ითვალისწინებს, რომ ოკუპანტ სახელმწიფოს არ აქვს სუვერენიტეტი მის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე და არ შეუძლია იქ რაიმე მუდმივი ცვლილებების შეტანა. ისრაელის ჯარისკაცებმა რამადანის დროს ხელკეტები გადაამტკრიეს პალესტინელ მლოცველებს ალ-აქსას მეჩეთის ალ-ქიბლის სალოცავ დარბაზში, რამაც მთელი მსოფლიოს აღშფოთება გამოიწვია. სტატიას ჟურნალისტი ასრულებს შემდეგი სიტყვებით: „ებრაული ბარბაროსობის წინაშე პალესტინელები რჩებიან ყველაზე დაჩაგრულ და მამაც მებრძოლებად კაცობრიობის ისტორიაში.“ (muslimmirror.com, 2023) ამ სიტყვებით ავტორი თითქოს ბრძოლისაკენ მოუწილებს პალესტინელებს. მედიის ამგვარი პროვოკაციული მიდგომა უდავოდ სახიფათოა, რაც დადასტურდა კიდევ ცნობილი, ტრაგიკული მოვლენების განვითარებით.

ჰამასის განცხადებით, წმინდა ადგილის დასაცავად დაიწყო „ალ-აქსას ქარიშხალი“ - შეტევა ისრაელზე; მათი სამიზნე იყო ასობით ჯარისკაცი და მშვიდობიანი მოსახლეობა. აღსანიშნავია, რომ შენობაში ლოცვის უფლება დღემდე აქვთ მხოლოდ მუსლიმებს იმ სტატუს კვოს შეთანხმებით, რომელიც საუკუნეზე მეტი ხნის წინ დაიდო (Raine, Lau, & Berlinger, Why the al-Aqsa mosque continues to be a flashpoint of tensions, 2023).

2.2. რელიგიურ ნიადაგზე წარმოქმნილი დაპირისპირებები საქართველოში

საქართველოში, უძველესი დროიდან, სხვადასხვა რელიგიური კულტურა კვეთდა ერთმანეთს. რელიგიური მრავალფეროვნებაც ჩვენი ქვეყნის კულტურული სიმდიდრეა.

საქართველოში რელიგიურ ნიადაგზე წარმოშობილი არაერთი კონფლიქტი გვხვდება. განსაკუთრებით ხშირია რელიგიურ ნიადაგზე დაპირისპირება აჭარისა და გურიის რეგიონებში, რაც გამოწვეულია სხვადასხვა აღმსარებლობის ადამიანთა სიმრავლით. აჭარის რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობის ნაწილისთვის, ისლამი იდენტობისა და კულტურული მემკვიდრეობის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, რეგიონში ქრისტიანობის გავრცელების აგიტაცია დაიწყო. ბოლო 3 ათწლეულის განმავლობაში, რეგიონში ადგილი აქვს რელიგიურ ტრანზორმაციას. მუსლიმი მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა, საკმაოდ მოკლე დროში მიიღო ქრისტიანობა. საბჭოთა კავშირის დაშლის მომენტისთვის კი რეგიონის მოსახლეობის დიდი ნაწილი მუსლიმი იყო (ლაილსი, 2012).

პრობლემის ისტორიული კვლევისთვის საჭიროა, აქცენტი გავაკეთოთ გაზეთ „დროებასა“ (1866-1985) და სერგეი მესხზე (1845-1883), რომელიც უპირობოდ შეიძლება ჩაითვალოს ერთ-ერთ საუკეთესო მკვლევრად ჩვენს რეალობაში სწორედ რელიგიური კონფლიქტების მიმართულებით. მეტიც, აჭარის ისტორიულსა და გეოგრაფიულ არეალში დაბრუნებაში სერგეი მესხმა, როგორც რედაქტორმა და პუბლიცისტმა, უდიდესი როლი შეასრულა. დავაკვირდეთ, რას ახსენებდა ის ქართველ მკითხველებს, როგორ კონტექსტში „აწვდიდა“ ქართულ მართლმადიდებლურ საზოგადოებას აჭარელ მუსლიმებს -

„თქვენ შესაძლებელია, არ იცოდეთ, რომ ოსმალოს საქართველოს თქვენზე აქვს სასოება და ცისქვეშეთში არავის შესცქერის თავის იმედათ! გახსოვდეთ თქვენი ძმები!“

ეს „მახსოვრობა“ გადაურჩინა სწორედ მართლმადიდებლურ საქართველოს სერგეი მესხმა ოსმალოს საქართველოზე და წლების მანძილზე აჭარა „დროების“ ფურცლებიდან „აქცია“ დანარჩენი

საქართველოს უპირობო გეოგრაფიულ, კულტურულ, რელიგიურ, პოლიტიკურ ნაწილად.

ამიტომ განსაკუთრებით სიფაქიზით უნდა მივუდგეთ აჭარის თემას დღესაც.

აჭარაში მცხოვრები მუსლიმი თემისთვის ისლამი წინაპართა მიერ დატოვებული ის ძვირფასი მემკვიდრეობაა, რომელიც რწმენა-წარმოდგენებსა და ტრადიციებს ერწყმის. არც თუ ისე შორეულ წარსულში აჭარიდან ეკომიგრანტის სტატუსით წასული მოსახლეობა გურიის რეგიონში დასახლდა, რომელთა ნაწილი აღმსარებლობით მუსლიმია. მათ მიერ სალოცავის მოწყობას თუ სალოცავის მოწყობის მცდელობას კი არაერთხელ მოჰყვა ინციდენტი.

2021 წელს ჩოხატაურის სოფელ ბუკნარში მოსახლეობა რელიგიურ ნიადაგზე ერთმანეთს დაპირისპირება, მუსლიმური სალოცავის არსებობის გამო.

აღსანიშნავია, რომ ქრისტიანები და მუსლიმები ბუკნარში შერეულად არიან დასახლებულნი. მათ შორის არც მატერიალური და სოციალური განსხვავებები არსებობს, მაგრამ ორივე თემი, მეორე მხარეს უფრო პრივილეგილებულად მიიჩნევს (სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2021).

წლებია დავის საგანია ბათუმში ახალი მეჩეთის მშენებლობის საკითხი. ქალაქში მეჩეთის მშენებლობას რეგიონში მცხოვრები მუსლიმების ნაწილი ითხოვს, თუმცა იმის გამო, რომ მუსლიმური სალოცავები უკვე არსებობს, საზოგადოების სხვა ნაწილს დამატებით კიდევ ერთი მეჩეთის აშენება ზედმეტი ჰგონია.

თემის სენსიტიურობიდან გამომდინარე, მედიასაშუალებები განსაკუთრებული ინტერესით აშუქებდნენ საკითხს, ძირითადად ყურადღებას, რეგიონში მოქმედი მასკომუნიკაციის არხები უთმობდნენ.

საქართველო რელიგიური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა; თუმცა, პრობლემის წინაშე მაინც არაერთხელ აღმოვჩენილვართ. სამცხე-ჯავახეთში, მუსლიმი თემი უმეტესად ადიგენის მუნიციპალიტეტში ცხოვრობს, მოქმედებს 10-მდე მეჩეთი.

2014 წელს ადიგენის მუნიციპალიტეტის სოფელ მოხეში რელიგიური ნაგებობის გამო წარმოიშვა კონფლიქტი ქრისტიანსა და მუსლიმ თემს შორის.

მოცემული კონფლიქტი მომდინარეობს სტრუქტურის ბუნებისა და დანიშნულების შესახებ განსხვავებული ისტორიული პერსპექტივიდან, რაც იწვევს დაძაბულობასა და უთანხმოებას (ჟურნალი „ლიბერალი“, 2018).

მოხეს პრობლემებს ინტერნეტ ჟურნალი „Netgazeti.ge“ 2021 წლის 13 მაისს - ანუ 7 წლის შემდეგ შეეხმიანა სტატიით: „კონფლიქტიდან 7 წლის შემდეგ: „მოხეს ისტორიული მეჩეთი კვლავ გაპარტახებულია“. (Netgazeti.ge, 2021) სტატიაში შესწავლილია ადიგენის მუნიციპალიტეტის სოფელ მოხეს წარმომავლობის ისტორია. აღნიშნულია, რომ სოფელში მოსახლეობის უმრავლესობა მუსლიმია; ზოგადი ისტორიული კონტექსტიდან ავტორი გადადის 2014 წლის კონფლიქტსა და რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტოს მოთხოვნით შექმნილი კომისიის დასკვნაზე;

ადიგენის მუნიციპალიტეტში, რელიგიურ ნიადაგზე მორიგი დაპირისპირება, 2023 წლის ივლისში დაიწყო, როდესაც ადგილობრივმა მართლმადიდებლებმა და სასულიერო პირებმა, მოქალაქე მერაბ მიქელაძეს, რომელმაც სახლში მოაწყო სამლოცველო, საქმიანობის შეწყვეტა მოსთხოვეს, მოხდა მცირე დაპირისპირება, რაც პოლიციამ განმუხტა (სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2024).

2024 წლის გაზაფხულზეც ადგილობრივი მოსახლეობა დაბაში მუსლიმური სალოცავის მოწყობას აპროტესტებდა, რადგან

მათივე არგუმენტით, მუნიციპალიტეტის ცენტრში ამის საჭიროება არ არის და მიმდებარე სოფლებში, სადაც ძირითადად მუსლიმი მრევლი ცხოვრობს არაერთი მეჩეთია.

2021 წლის 16-17 მაისს დმანისში ეთნიკურ ჯგუფებს შორის ყოფით ნიადაგზე დაიწყო მასობრივი დაპირისპირება, რომელიც ქართული მედია საშუალებებისა და პოლიტიკის დღის წესრიგად იქცა.

16 ივნისს თავს დაესხნენ მაღაზიის მფლობელს და გაანადგურეს შენობის ინფრასტრუქტურა. ინციდენტის ამსახველი ვიდეომასალა, რომელიც მაღაზიასთან ახლოს სათვალთვალო კამერამ გადაიღო, ადგილობრივმა გამოცემამ გამოაქვეყნა.

2.3. ნეიტრალიტეტის დაცვის სირთულეები ქართულსა და უცხოურ მედიაში

ქართული მედია გარემოს კონტექსტში ჟურნალისტები ხშირად მიზნად ისახავენ ნეიტრალური სტანდარტის დაცვას. თუმცა, გარემო, რომელშიც ისინი მუშაობენ, სავსეა გამოწვევებით, რამაც შეიძლება, ხელი შეუშალოს ამ მიზანს. ეს გამოწვევები ძირითადად გამოიხატება შეფასებითი ტონებისა და შემთხვევითი მიკერძოების სახით, რომლებიც ინფილტრატია მედიის შინაარსში, განსაკუთრებით პოლიტიკურად დატვირთული საკითხების გაშუქებისას. საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2020 წლის ანგარიშის მიხედვით, ეს მოვლენები ყურადღების ღირსია მათი პოტენციური გავლენების გამო.

მედიაში მოვლენების გაშუქების დროს შემთხვევითი მიკერძოება შეიძლება მომდინარეობდეს სხვადასხვა წყაროდან, მათ შორის ინსტიტუციური გავლენებიდან, ჟურნალისტების პირადი ან პოლიტიკური კუთვნილების ან პოლიტიკური სუბიექტების მხრიდან გარე ზეწოლისგან. ამ მიკერძოებას

შეუძლია ახალი ამბების პრეზენტაციის დამახინჯება, რამაც, თავის მხრივ, შეიძლება გავლენა იქონიოს საზოგადოებრივ დისკურსზე. საქართველოში, სადაც პოლიტიკური ლანდშაფტები ხშირად რთულია და დაძაბული, მედიის როლი კიდევ უფრო კრიტიკული ხდება. აუცილებელია ჟურნალისტებისა და მედია საშუალებების ფხიზლად ყოფნა მიკერძოების წინააღმდეგ, განზრახ თუ გაუცნობიერებლად, დაბალანსებული საანგარიშო ატმოსფეროს შესანარჩუნებლად.

მედია ხშირად „სცოდავს“ რელიგიური კონფლიქტების გაშუქების დროს; არც თუ იშვიათად იყენებს ტერმინს - „ექსტრემისტი“ მუსლიმები და უმეტესწილად დუმს ქრისტიან ექსტრემისტებზე.

მეტიც, ხშირად ვხვდებით მედიაში სტატიებს „კარგ ქრისტიანსა“ და „ცუდ მუსლიმზე.“ მუსლიმების შემთხვევაში ისტორიები მოთხრობილია ტერორისტების რელიგიისა თუ ეთნიკური წარმომავლობის დასახელებით, ქრისტიანების შემთხვევაში კი დასახელების გარეშე. მაგალითად, ნორვეგიელ მასობრივ მკვლელს -ანდერს ბრეივიკს მედია არ ახასიათებს, როგორც ქრისტიან ტერორისტს, თუმცა ის საკუთარ თავს ქრისტიანად მიიჩნევს. სტატიების უმრავლესობაში ბრეივიკი მოხსენიებულია „მასობრივ მკვლელად“ (aljazeera, 2023) და არა ქრისტიან ტერორისტად. შესაბამისად, მედიის მიერ ჩამოყალიბებულია საზოგადოებრივი აზრი იმის შესახებ, რომ ტერორისტები ძირითადად მუსლიმები არიან.

შეუძლებელია, ჩვენს ნაშრომში გვერდი ავუაროთ ისრაელ-პალესტინის ომის რელიგიურ ჭრილში გაშუქებას.

ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტი განპირობებულია რამდენიმე ფაქტორით: ეთნიკური, ეროვნული, ისტორიული და რელიგიური. თუმცა ჩვენ ყურადღებას გავამახვილებთ მხოლოდ და მხოლოდ რელიგიურ განზომილებაზე. საინტერესოა,

რამდენად მოქმედებს რელიგია ამ კონფლიქტში მონაწილე აქტორების იდენტობაზე, პოლიტიკასა და დამოკიდებულებებზე.

ვითარება დაძაბა გავრცელებულმა ჭორმა იმის შესახებ, რომ არსებობდა „ებრაული გეგმა“, რომლითაც იგეგმებოდა ალ-აქსას მეჩეთის განადგურება და მის ნარჩენებზე ებრაული ტაძრის აშენება.

საინტერესოა 2021 წელს გამოქვეყნებული სტატია, სადაც ჟურნალისტს აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მოჰყავს ერთ-ერთი ებრაელის სიტყვები: „მე არ მაქვს ასეთი განზრახვა, რადგან ღმერთი გააკეთებს ამას“. „ღმერთი ჩააქრობს ალ-აქსას მეჩეთს და მის ნაცვლად დედამიწაზე მესამე ტაძარს ააშენებს.“ „ყველაფერი, მათ შორის ალ-აქსა, ეკუთვნის ებრაელებს, რადგან ღმერთმა შექმნა სამყარო მხოლოდ თავისი წმინდა ხალხისთვის, ებრაელებისთვის“ (World, Middle East, 2021). არანაკლებ პროვოკაციული და გამაღიზიანებელია აღნიშნულ საკითხზე არსებული სხვა სტატიები; მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია 2023 წლის აპრილში გამოქვეყნებული სტატია (MuslimMirror, 2023), რომელშიც საუბარია აქსას მეჩეთის შეურაცხყოფაზე და მისი დანგრევის გეგმაზე. ჟურნალისტი აშკარად მხარეს წარმოადგენს, იგი, უბრალოდ, კი არ ჰყვება ამბავს, არამედ ამბაფრებს ფაქტებს ისეთი სიტყვებით, როგორცაა „უმოწყალო“, „სასტიკი“ და ა.შ. - „ისრაელის პოლიციამ ჩაამსხვრია კარები და ფანჯრები ალ-აქსაში შესასვლელად და უმოწყალოდ თავს დაესხა მლოცველებს.“ ამის შემდეგ ახსენებს მკითხველს, რომ: „ალ-აქსას მეჩეთი ისლამური ადგილია, სადაც ათწლეულების განმავლობაში, გრძელვადიანი საერთაშორისო შეთანხმებების თანახმად, აკრძალულია არამუსლიმების მიერ არასასურველი ვიზიტები, ლოცვები და რიტუალები.“ თუმცა, პალესტინელებს ალ-აქსას მეჩეთში მხოლოდ გარკვეული დროით უშვებენ, რის გამოც შიშობენ, რომ საფუძველი ეყრება მეჩეთის გაყოფას მუსლიმებსა და ებრაელებს

შორის, ისევე, როგორც იბრაჰიმის მეჩეთი იყო ჰებრონში გაყოფილი 1990-იან წლებში. ამასთან, ისრაელის მიერ აღმოსავლეთ იერუსალიმის, მათ შორის ძველი ქალაქის კონტროლი, არღვევს საერთაშორისო სამართლის რამდენიმე პრინციპს, რომელიც ითვალისწინებს, რომ ოკუპანტ სახელმწიფოს არ აქვს სუვერენიტეტი მის მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე და არ შეუძლია იქ რაიმე მუდმივი ცვლილებების შეტანა. ისრაელის ჯარისკაცებმა რამადანის დროს ხელკეტები და თოფები დაუმტვრიეს პალესტინელ მლოცველებს ალ-აქსას მეჩეთის ალ-ქიბლის სალოცავ დარბაზში, რამაც აღშფოთება გამოიწვია მთელ მსოფლიოში. ავტორი სტატიას ამთავრებს შემდეგი სიტყვებით: „ებრაელი ბარბაროსობის წინაშე პალესტინელები რჩებიან ყველაზე დაჩაგრულ და მამაც მეზრძოლებად კაცობრიობის ისტორიაში“. (MuslimMirror, 2023) ამ სიტყვებით ავტორი თითქოს ბრძოლისაკენ მოუწოდებს პალესტინელებს. შეიძლება ითქვას, რომ ამგვარი პროვოკაციული საუბრები მედიაში ნამდვილად აღწევს მიზანს, რადგან პალესტინა და ისრაელი დღეს ომის მდგომარეობაში არიან; კონფლიქტის ერთ-ერთი მთავარი მოტივი კი რელიგიურია.

ჰამასის განცხადებით დაიწყო „ალ-აქსას ქარიშხალი“ - შეტევა ისრაელზე წმინდა ადგილის დასაცავად; მათი სამიზნე იყო ასობით ჯარისკაცი და მშვიდობიანი მოსახლეობა. საინტერესოა, რომ მხოლოდ მუსლიმებს აქვთ უფლება, ილოცონ შენობაში იმ სტატუს კვოს შეთანხმებით, რომელიც თავდაპირველად საუკუნეზე მეტი ხნის წინ იქნა მიღწეული (Raine, Lau, Poole, & Meyer, 2023) . მუსლიმურ სამყაროში ბევრი შიშობს, რომ იქ ერთადერთ მომლოცველად ყოფნის უფლება დაირღვა და თავად მეჩეთსაც საფრთხე შეექმნა.

არაბულსა და ისლამურ სამყაროში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება ხელს უწყობს რელიგიური

რადიკალიზმის ზრდას; ყოველივე ეს კი ახალგაზრდების დიდ ნაწილს ფანატიზმისა და რელიგიით შთაგონებული პოლიტიკისკენ უბიძგებს.

ცხადია, რელიგიურ რწმენას ხშირად უჭირავს წმინდა და ცენტრალური ადგილი ინდივიდების ცხოვრებაში; აყალიბებს მათ იდენტობას, ღირებულებებსა და მიზანდასახულობას. თუმცა, როდესაც გამოხატვის თავისუფლება ეხება რელიგიურ სენსიტიურობას, შეიძლება წარმოიშვას კონფლიქტები. კონფლიქტი ხშირად წარმოიქმნება მაშინ, როდესაც გამონათქვამები, ნებსითი თუ უნებლიე, ეჭვქვეშ აყენებს ან შეურაცხყოფს ღრმა რელიგიურ შეხედულებებს.

2015 წელს შარლი ებდოს ინციდენტი გამოხატვის თავისუფლებასა და რელიგიურ სენსიტიურობას შორის დაძაბულობის მწვავე მაგალითია. სატირულ ჟურნალში წინასწარმეტყველ მუჰამედის კარიკატურის გამოქვეყნებამ აღშფოთება გამოიწვია მუსლიმანურ სამყაროში, რასაც ტრაგიკული შედეგები მოჰყვა. ინციდენტმა ხაზი გაუსვა ისეთი საზოგადოებების აუცილებლობას, რომლებიც იზიარებენ რელიგიური მრწამსის პატივისცემასა და გამოხატვის თავისუფლების უფლების დაცვას (ლიპარტელიანი, 2023).

გამოხატვის თავისუფლებასა და რელიგიურ სენსიტიურობას შორის დელიკატური ბალანსის მიღწევა მოითხოვს ნიუანსირებულ მიდგომას. მთავრობები, სამოქალაქო საზოგადოება და რელიგიური ინსტიტუტები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ისეთი გარემოს ხელშეწყობაში, სადაც ორივე უფლება ჰარმონიულად თანაარსებობს.

ინციდენტებმა კოპენჰაგენსა და სტოკჰოლმში, სადაც ულტრამემარჯვენე ჯგუფებმა და ინდივიდებმა დემონსტრაციულად დაწვეს ისლამის წმინდა წიგნი - ყურანი, გამოიწვია გლობალური დებატები გამოხატვის თავისუფლებასა

და რელიგიურ სენსიტიურობას შორის დელიკატურ ბალანსზე (ლიპარტელიანი, 2023).

გამოხატვის თავისუფლებასა და სოციალურ პასუხისმგებლობას შორის დელიკატური ბალანსის განხილვისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რომ ევროპულმა ერებმა იზრუნონ როგორც სიტყვის თავისუფლების, ასევე რელიგიური უფლებების დაცვაზე.

ერთობლივმა ძალისხმევამ შეიძლება, ბევრად უფრო დააბალანსოს პროცესები; ხელი შეუწყოს ჰარმონიულ თანაარსებობას სხვადასხვა რელიგიურ თემს შორის.

თავი 3. კვლევის შედეგები და ანალიზი

3.1 თვისებრივი კვლევის შედეგები

კვლევამ აჩვენა, რომ პრობლემა სერიოზულია; ქართულ მედიაში რელიგიური კონფლიქტების გაშუქების დროს ვხვდებით სიძულვილის ენის დამკვიდრების შემთხვევებსაც; დეზინფორმაციასაც; ობიექტურობის ნიშნულიც ხშირად ძალიან დაბალია.

კვლევისას გამოვიყენეთ თვისებრივი კვლევის მეთოდი; კერძოდ: სამაგიდო კვლევის მეთოდი, რომლის საშუალებითაც მოძიებულ იქნა განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით არსებული მასალები - სტატიები, ვიდეო ჩანაწერები და სხვა. გარდა სამაგიდო კვლევისა, ასევე გამოყენებულ იქნა ისტორიზმისა და ლოგიკური ანალიზის მეთოდი. ამასთან, გამოვიყენეთ თვისებრივი მეთოდის ყველაზე ნაცადი კვლევითი ტექნიკა - ჩაღრმავებული ინტერვიუ და დაკვირვება. ასევე გამოყენებულ იქნა რაოდენობრივი კითხვარის მეთოდი, რომელზეც უკვე შემდგომში უფრო დეტალურად გავაგრძელებ საუბარს.

თვისებრივი კვლევის ფარგლებში დავადგინეთ, რომ ქართული მედია დროს უთმობს რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებას, მაგრამ მასალათა უმეტესობა, სატელევიზიო, ბეჭდურ თუ ონლაინ სივრცეში, ზედაპირულია. ჟურნალისტებს აკლიათ მსჯელობა, ლოგიკურობა და ბალანსი. ისინი ძირითადად იხრებიან კონფლიქტის ან ერთ, ან მეორე მხარეს. უმეტესწილად არ ინტერესდებიან კონფლიქტის წარმოშობის სათავეებით, ისტორიული წყაროებით და შესაბამისად, აცდენილნი არიან რეალობას.

იმისათვის, რომ ჩვენ მიერ ჩატარებულ კვლევას სრულყოფილი სახე ჰქონოდა, შევისწავლეთ ადიგენის რაიონის სოფელ მოხეში 2014 წელს განვითარებული რელიგიური კონფლიქტი და 2021 წელს დმანისში ეთნიკურ ჯგუფებს შორის დაწყებული დაპირისპირება; კონკრეტული კონფლიქტები საგანგებოდ გამოვყავით, ვინაიდან სწორედ ამ თემებს განსაკუთრებულად აქტიურად გამოეხმაურა ქართული მედია სივრცე და კვლევითი ინსტიტუტები. შესაბამისად, თვისებრივი კვლევისთვის შევისწავლეთ როგორც სატელევიზიო, ასევე ბეჭდური და ონლაინ მედია საშუალებები და კვლევითი ინსტიტუტები. გაანალიზდა ტელეკომპანიები - „პირველი არხი“, „რუსთავი 2“, „მთავარი არხი“, რადიო „თავისუფლება“, ჟურნალი „ლიბერალი“, „მედია კრიტიკა“, Netgazeti.ge, „Sputnik საქართველო“, სსიპ რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო, ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების ინსტიტუტი, სოციალური სამართლიანობის ცენტრი.

თვისებრივი კვლევის საფუძველზე შევაფასეთ მასალათა ტონი, განწყობა, ობიექტურობის კომპონენტი და ინფორმაციის წყაროების მართებულობა.

თუ დავაკვირდებით მასალათა შინაარსობრივ სტრუქტურას, ცხადი გახდება, რომ კონფლიქტების გაშუქებისას ჩვენ მიერ

შესწავლილი მედიასაშუალებები და კვლევითი ინსტიტუტები ხშირად არღვევდნენ მედიასტანდარტებს და კონფლიქტების მოგვარების ნაცვლად დაპირისპირების იარაღად თავად იქცეოდნენ. ამას ადასტურებს, მაგალითად, ჟურნალი „ლიბერალის“ 2018 წლის მასალა - „თოვლში მოყოლილი მოხეს ამბავი“, რომელშიც მოვლენები გაშუქებულია მხოლოდ მუსლიმი თემის გადმოსახედიდან და ისეა ნაჩვენები, ქრისტიანი თემი ავიწროებს მუსლიმ თემს.

სამაგიეროდ, ტელეკომპანია „პირველმა არხმა“ კონფლიქტის დაწყების სადამოსვე რეპორტაჟში ობიექტურად აჩვენა როგორც მუსლიმი, ასევე მართლმადიდებელი მოსახლეების პოზიცია; სიუჟეტის ანალიზის შედეგად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ არც ტელეწამყვანი და არც რეპორტიორი მიკერძოებული არ იყო.

თვისებრივმა კვლევამ აჩვენა, რომ მიკერძოებას ჰქონდა ადგილი ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების ინსტიტუტის მიერ 2014 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში - „სოფელ მოხეში განვითარებული მოვლენების ანალიზი“; ზოგადი განწყობითა და ტონით ავტორი მუსლიმი თემისკენ იხრება.

თვისებრივი კვლევის ფოკუსში მოხვდა Netgazeti.ge-ს მიერ 2021 წელს გამოქვეყნებული სტატია „კონფლიქტიდან 7 წლის შემდეგ: „მოხეს ისტორიული მეჩეთი კვლავ გაპარტახებულია“; შინაარსობრივი სტრუქტურის ანალიზი გვაჩვენებს, რომ სტატია წარმოადგენს მოხეს პრობლემის ობიექტურად გაანალიზების მცდელობას როგორც მუსლიმი, ისე მართლმადიდებელი თემის თვალსაწიერიდან.

თვისებრივი კვლევის ფარგლებში შესწავლილ მასალათა შორის გამორჩეულია ინტერნეტ ჟურნალში - „Sputnik საქართველო“ 2021 წელს გამოქვეყნებული სტატია - „საპატრიარქო: დმანისში მომხდარი დაპირისპირება გარედან იყო ინსპირირებული“. მასალა 2021 წლის 19 მაისს დმანისში

განვითარებულ კონფლიქტს ეხმიანება; სტატიაში გადმოცემულია სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის მოსაზრებები. წერილის ენა ნეიტრალურია და ფაქტობრივ მასალებს ეყრდნობა; ავტორი არ ემხრობა რომელიმე კონკრეტულ მხარეს ან პოზიციას; გვაჩვენებს როგორც საქართველოს საპატრიარქოს, ასევე საქართველოს მუსლიმთა სამმართველოს წვლილს პრობლემის მოგვარების პროცესში; შესაბამისად, სტატია დაბალანსებულია და ობიექტური.

დმანისის პრობლემასთან მიმართებაში დაბალანსებულია და ობიექტური სოციალური სამართლიანობის ცენტრის მასალებიც, რომელიც, ასევე, 2021 წელს გამოქვეყნდა ქამრან მამედლის ავტორობით.

თვისებრივი კვლევა გვაჩვენებს, რომ მედია უნდა იყოს პასუხისმგებელი ყველა თავის ქმედებაზე და ხელი შეუწყოს კონფლიქტურ სიტუაციებში დაპირისპირების შემცირებას და არა - პირიქით, რაც არც თუ ისე იშვიათად ხდება ქართულ რეალობაში. ჩვენი კვლევის არეალში ასეთი მასალებიც მოხვდა; მათ შორისაა ტელეკომპანია „პირველის“ რეპორტაჟი დმანისის პრობლემებზე, რომელმაც სიტუაცია რეგიონში კიდევ უფრო გაამწვავა. რეპორტიორმა სვანები მოიხსენია ეკომიგრანტებად - ანუ სტუმრებად და აზერბაიჯანელები - ადგილობრივებად - ანუ მასპინძლებად;

ასევე დამამცირებლად არიან მოხსენიებულნი ქართველები 2021 წელს „კავკასიის მაუწყებლობაში“ გამოქვეყნებულ მასალაში, სადაც წერია - „ეგენი ღარიბი ხალხია, მათი ყიდვა ადვილია.“ სწორედ ამ სტატიამ დმანისში მოვლენები ბევრად გაართულა და საზოგადოების დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია.

კვლევამ აჩვენა, რომ კონფლიქტების გაშუქების დროს პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს მოვლენების ზუსტსა და დაბალანსებულ გაშუქებას, რადგან მედია ნარატივებს

უზარმაზარი გავლენა აქვს საზოგადოების ცნობიერებასა და ქცევაზე.

სწორედ ამ გავლენების უკეთ შესასწავლად და კონფლიქტების გაშუქების პროცესში მედიის როლის განსაზღვრისათვის ჩავატარეთ ჩაღრმავებული ინტერვიუ.

კვლევის ფარგლებში გამოიკითხა 4 რესპონდენტი - ექსპერტები რელიგიური კონფლიქტების მიმართულებით: ბექა მინდიაშვილი - ტოლერანტობის ცენტრის ხელმძღვანელი; გიორგი ფარეშიშვილი - IRI - ის, ინტერრელიგიური მიმართულების კურატორი; მარინე იტრიაშვილი - ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი; ზურაბ კვეტენაძე - საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი.

რელიგიური კონფლიქტების შესწავლა მოითხოვს ნიუანსირებულ მიდგომას, იდენტობის, ემოციებისა და იმ სოციალურ-პოლიტიკური რთული ფონის ურთიერთქმედების გათვალისწინებით, რომელშიც ეს კონფლიქტები ვითარდება. რელიგიურ კონფლიქტებში მედიის როლის განსაზღვრისათვის საჭიროა იმის დადგენა, რა უნდა იქნას გათვალისწინებული და პრიორიტეტულად მიჩნეული.

რესპონდენტების პასუხები ხაზს უსვამს ჟურნალისტებისთვის ზუსტი და ხელმისაწვდომი ცოდნისა და ინფორმირებულობის მნიშვნელობას და აღნიშნავენ რელიგიურ ნიადაგზე წარმოქმნილი კონფლიქტის სიღრმისეული გააზრების აუცილებლობას. აქ პრიორიტეტი მდგომარეობს ჟურნალისტების ზუსტი ინფორმაციით აღჭურვაში თითოეული მხარის რწმენის, მოთხოვნებისა და პრეტენზიების გათვალისწინებით. ცოდნის სიღრმე გადამწყვეტია კონფლიქტის კონტექსტის უზრუნველსაყოფად, რაც საშუალებას იძლევა უფრო ყოვლისმომცველი და გამჭრიახი ანალიზისა.

რესპონდენტთა აზრით, ჟურნალისტს უნდა ესმოდეს, რას წარმოადგენს ესა თუ ის რელიგია და რის საფუძველზეა წარმოქმნილი კონფლიქტი.

მუსლიმსა და ქრისტიან თემებს შორის შეიძლება კონფლიქტი წარმოიშვას არარელიგიურ, სოციალურ საფუძველზე და ამიტომ აუცილებელია, მოხდეს პრობლემის ზუსტი კლასიფიკაცია.

მედიის მიერ კონფლიქტების არასწორად წარმოჩენამ შეიძლება პრობლემა გადაზარდოს სწორედ რელიგიურ დაპირისპირებაში; ამიტომ, ექსპერტთა აზრით, აუცილებელია კონფლიქტის ზუსტი მიზეზის შესწავლა და მისი რელიგიური და არარელიგიური საწყისების გამიჯვნა; ამასთან, ექსპერტთა აზრით, რელიგიური კონფლიქტის მიზეზი უნდა იყოს დოგმატური საკითხი და არა - პოლიტიკური; ამის მაგალითად ერთ-ერთმა ექსპერტმა მოიტანა ქართულ-სომხური საეკლესიო განხეთქილება, რომელიც VI-VII საუკუნეებიდან დაიწყო და გულისხმობდა განსხვავებას ზიარების წესთა შორის.

მაშასადამე, რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებისას უმნიშვნელოვანესი საკითხის კონფლიქტების წინაპირობებისა და მიზეზების შესწავლა, რათა თავიდან იქნას აცილებული მათი განურჩეველი ეტიკეტირება რელიგიურად. ძირეული მიზეზების გამოკვლევა მკვლევრებსა და ჟურნალისტებს საშუალებას აძლევს, გამოავლინონ კონტექსტური ფაქტორები, რომლებმაც შესაძლოა, ერთი შეხედვით არარელიგიური კონფლიქტი რელიგიური მნიშვნელობის მქონე კონფლიქტად აქციონ. ეს პრიორიტეტიზაცია ხელს უწყობს უფრო ნიუანსირებული და ზუსტი თხრობის წარმოჩენას და განზოგადებების თავიდან აცილებას.

ჩვენ მიერ ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ რელიგიური კონფლიქტების ფარგლებში დოგმატური საკითხები ეხება დოქტრინის, რწმენისა და რელიგიური პრაქტიკის საკითხებს.

მკვლევრებმა და ჟურნალისტებმა უნდა გამოიკვლიონ თეოლოგიური ნიუანსები, რომლებიც ამძაფრებს კონფლიქტს, განასხვავებენ ნამდვილ რელიგიურ დავებს და ხელოვნურად შექმნილისაგან. ამით შესაძლებელია რელიგიური კონფლიქტის ყოვლისმომცველი გაგება და დაპირისპირების ნამდვილი მოტივების გამოვლენა.

რესპონდენტების პასუხებიდან ირკვევა, რომ აუცილებელია რელიგიური კონფლიქტების გარშემო არსებული პოლიტიკური კონტექსტის შესწავლა. მათი აზრით, კონფლიქტებს, რომლებიც რელიგიურად არის მიჩნეული, ზოგჯერ შეიძლება ჰქონდეს პოლიტიკური და არა - თეოლოგიური უთანხმოებების საფუძველი. ამიტომ, ექსპერტების მტკიცებით, ჟურნალისტებმა უნდა შეძლონ კონფლიქტის ავთენტური ბუნების გამოვლენა, რითაც თავიდან აიცილებენ პოლიტიკური დავების, როგორც რელიგიური დაპირისპირების არასწორ წარმოჩენას.

რესპონდენტები მიიჩნევენ, რომ ჟურნალისტების მხრიდან აუცილებელია, ასევე, კონფლიქტში ჩართული მხარეების, დაზარალებული ადამიანების, განსახილველი კონფესიების, ასევე ეთნოფსიქოლოგიური და კულტურული განზომილებების გულდასმით შესწავლა. მაშასადამე, საჭიროა კონფლიქტის უნიკალური მახასიათებლის „პოვნა“.

ჩვენ მიერ ჩატარებულმა კვლევებმა დაასაბუთა ცნობილი რუსი ფილოსოფოსის - ნიკოლაი ბერდიაევის (1874-1948) იმ მოსაზრების მართებულობა, რომ მთელი კაცობრიობის ისტორია ღვთისა და კეისრის სამეფოთა დაპირისპირების ისტორიაა; ანუ, ყოველთვის, ყველა ეპოქაში რთული იყო და არის იმის გარკვევა, სად სრულდება რელიგია და იწყება პოლიტიკა და პირიქით - სად სრულდება პოლიტიკა და იწყება რელიგია.

ამ გადაჯაჭვულობას ღრმა გავლენა აქვს კონფლიქტების ბუნებაზე; ამიტომ, ექსპერტთა აზრით, საჭიროა პოლიტიკური

ანალიტიკური ჩარჩოს შექმნა, რომელიც ითვალისწინებს როგორც რელიგიურ, ასევე პოლიტიკურ განზომილებებს.

ექსპერტები მიიჩნევენ, რომ აუცილებელია გამოვხატოთ პატივისცემა და ტოლერანტობა ნებისმიერი რელიგიური კონფესიის მიმართ. მათი აზრით, მედიას შეუძლია, ხელი შეუწყოს სხვადასხვა რელიგიურ ჯგუფებს შორის ურთიერთგაგებასა. ეს კი, მათი აზრით, შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ რელიგიური მიუკერძოებლობით.

კვლევაში ჩართულთა აზრით, მედია ვალდებულია, მაქსიმალურად ინფორმირებულობასთან ერთად, მაქსიმალურად შეეცადოს, კონფლიქტში მონაწილე რომელიმე ერთ მხარეს (რელიგიას) არ დააკისროს მთელი პასუხისმგებლობა. არ უნდა გააკეთოს აქცენტი იმაზე, რომ რომელიმე რელიგიის, მაგალითად, ისლამის, ბუნება ცუდია და ქრისტიანული - კარგი ან - პირიქით.

ჩაღრმავებულმა ინტერვიუებმა დაადასტურა, რომ რელიგია და პოლიტიკა ხშირად იკვეთება. შესაბამისად, რელიგიურ კონფლიქტებს შეიძლება ჰქონდეს პოლიტიკური ხასიათი, ხოლო პოლიტიკურ კონფლიქტებს - რელიგიური ელფერი. მედია, ინფორმაციის გამავრცელებლის როლში, შეიძლება უნებლიედ იქცეს ამ გადაჯაჭვული კონფლიქტების პლატფორმად.

მედია საშუალებები, ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა ინსტიტუტი, არ არიან დაცული პოლიტიკური გავლენებისგან. ექსპერტთა შეფასებით, ხშირად, მედიასაშუალებები საქართველოში პოლიტიკურად აფილირებული პირების ან კორპორაციების მფლობელობაში არიან, მათგან ფინანსდებიან და შესაბამისად, გადაწყვეტილებების მიღებისას ითვალისწინებენ დამფინანსებლის პოზიციებს. შედეგად რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებაც შეიძლება გახდეს პოლიტიზებული. კვლევის მონაწილეთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ქვეყანაში არსებობს სახელისუფლებო და ოპოზიციური მედია; მაგრამ

თავისუფალი მედია თითქმის არ გვხვდება. ამიტომ დიდია ინფორმაციის მიკერძოებული გაშუქების რისკიც.

კვლევამ აჩვენა, რომ მედია ხელს უწყობს უფრო ინფორმირებული და გამჭრიახი საზოგადოების შექმნას. ის ხდება ძლიერი ინსტრუმენტი სტერეოტიპების დემონტაჟის პროცესში; აძლიერებს თანაგრძნობისა და კონფლიქტის დეტალური აღქმის უნარს.

საბოლოო ჯამში, კვლევამ დაადასტურა, რომ პრობლემის მოგვარების უმთავრესი გზა გადის დამოუკიდებელ მედიაზე. მაშასადამე, მედიის პოლიტიკური თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ქვაკუთხედაა.

3.2 რაოდენობრივი კვლევის შედეგები

რაოდენობრივი კვლევისას ინფორმაცია მიღებულ იქნა სპეციალურად შერჩეული 171 ჟურნალისტისაგან, რომელთაც გაშუქებული ჰქონდათ რელიგიური კონფლიქტები.

რაოდენობრივი კვლევის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი, თვისებრივი კვლევისაგან განსხვავებით, ისაა, რომ შედეგები შეიძლება იყოს გამოსახული რიცხვითი ფორმით, რაც მიღებულ შედეგს უფრო ნათელს ხდის. ამასთან, რაოდენობრივი კვლევის მეთოდით მიღწეული შედეგები არის ლოგიკური, სტატისტიკური და მიუკერძოებელი.

3.3 შედარებითი ანალიზი

კვლევის შედეგებისა და მედიის როლის შესახებ არსებული მეცნიერული დისკურსის დეტალური შედარებითი ანალიზის დროს რელიგიური კონფლიქტების გაშუქებაში, ასეთ მღელვარე გარემოში ჟურნალისტიკის მრავალმხრივი და რთული ბუნების უხვად ფენიანი გამოკვლევა გვხვდება. ჩატარებული კვლევა

ზედმიწევნით ასახავს ჟურნალისტების მიერ მიუკერძოებელი და ყოვლისმომცველი გაშუქების პრინციპების დაცვის იმპერატიულ აუცილებლობას. ჟურნალისტიკის ეს ასპექტი, რომელიც ღრმად იყო განხილული ვოლფსფელდის 2014 წლის მთავარ ნაშრომში, ნათელს ჰფენს მედიის ძლიერ ორმაგ შესაძლებლობებს კონფლიქტის დინამიკის გაძლიერების ან შემსუბუქების შესახებ. მედიის ეს გადამწყვეტი როლი არა მხოლოდ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს კონფლიქტების ტრაექტორიასა და გადაწყვეტაზე, არამედ ხაზს უსვამს დაბალანსებული და გონივრული გაშუქების კრიტიკულ აუცილებლობას, რომელიც მიზნად ისახავს ისეთი გარემოს შექმნას, სადაც ინფორმირებული, რაციონალური და კონსტრუქციული საჯარო დისკურსი შეიძლება აყვავდეს.

დასკვნა

რელიგიური კონფლიქტების გაშუქება მედიაში ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხია, მით უმეტეს რომ მედიას შესწევს ძალა შეაკავოს დაპირისპირებული მხარეები ან გაზარდოს ესკალაცია. მედიის ამ მნიშვნელოვანი როლის შესახებ არსებობს მრავალი მაგალითი, რაც განხილულია სადისერტაციო ნაშრომში. სწორედ, წინამდებარე კვლევის ანალიზი აჩვენებს, რომ კონფლიქტის გაშუქება ობიექტური კრიტერიუმებზე დაყრდნობით ხელს უწყობს კონფლიქტის დარეგულირებას.

კონფლიქტის გამომწვევ მიზეზებად სახელდება სიძულვილის ენის გავრცელება, დესტრუქციული და კონფლიქტის შინაარსის შემცველი ინფორმაციის საზოგადოების ანტაგონისტური ჯგუფებისთვის მიწოდება, ასევე რესურსების არასაკმარისი არსებობა და მათი არაჯეროვანი განაწილება, რაც საფუძველს უქმნის კონფლიქტის ჩამოყალიბებას.

რელიგიური კონფლიქტების სათანადო გაშუქებისათვის ჟურნალისტები უნდა ფლობდნენ სათანადო ცოდნას კონფლიქტის მახასიათებლების შესახებ რადგან შეძლონ ვითარების ობიექტური დანახვა და გაშუქება. კვლევით დგინდება, რომ საქართველოში არსებული მედია საშუალებების ჟურნალისტები მეტნაკლებად გათვითცნობიერებულნი არიან რელიგიური კონფლიქტის არსში, რაც კონფლიქტის ჯეროვნად გაშუქების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. თუმცა, ჟურნალისტების მიერ გაშუქებული და გავრცელებული ინფორმაციის პირველწყარო კონფლიქტში მონაწილე პირები არიან, ამიტომ ხშირად მედია იგნორირებას უკეთებს კონფლიქტის გაშუქების მაღალ სტანდარტს. ჟურნალისტებს მუდმივად უნდა ახსოვდეთ რომ კონფლიქტი თავისთვის არ გვარდება, მათ გადასაჭრელად სხვადასხვა ზომაა მისაღები: დიალოგი, მშვიდობიანი მოლაპარაკება და სხვა. კონფლიქტის მოგვარების ყველაზე კარგი საშუალება სწორი კომუნიკაციაა. ამ პროცესში მედიას შესწევს გადამწყვეტი ძალა.

მიუხედავად იმისა, რომ ქართული მედიასაშუალებები მეტნაკლებად ნეიტრალურნი არიან თემის გაშუქებისას, იშვიათ შემთხვევებში, განსაკუთრებით ოპოზიციურად განწყობილი მედია საშუალებები მაინც იყენებენ შეფასებით ტონს, ზოგჯერ შეიმჩნევა კონტექსტის დამახინჯების შემთხვევებიც. საერთო ჯამში მედია ლანდშაფტი არ არის დაცული მიკერძოებისგან, რაც რა თქმა უნდა, აღიზიანებს დაპირისპირებულ მხარეებს, მაგრამ განხილული ორივე კონფლიქტის მცირე მაშტაბიდან გამომდინარე დაპირისპირება დიდ მაშტაბებს ვერ აღწევს და რამდენიმე დღეში სრულდება. რაც შეეხება განხილულ პალესტინა - ისრაელის შემთხვევას, მედია ძალიან ხისტი იყო, როგორც ისრაელის, ისე პალესტინის მხრიდან. რამაც ვითარება ძალიან დაძაბა და შეიარეღებულ კონფლიქტამდეც კი მიიყვანა.

ნებისმიერ შემთხვევაში, როგორც ქართული, ისე უცხოეთის მაგალითებით დასტურდება, რომ რელიგიური კონფლიქტების გაშუქება დაპირისპირებულ მხარეებზე ძალიან დიდ გავლენას ახდენს.

მედიის უარყოფითი გავლენებისგან დაცვის მიზნით, აუცილებელია რელიგიური კონფლიქტების ყოვლისმომცველი შესწავლა. ისტორიული პერსპექტივა საშუალებას აძლევს ჟურნალისტებს, გაიგონ, როგორ მოხდა რელიგიური ნარატივების, პოლიტიკური მოვლენებისა და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების შერწყმა რელიგიური კონფლიქტების ამჟამინდელი ლანდშაფტის შესაქმნელად.

მედიაში პოლიტიკური თავისუფლება დემოკრატიული საზოგადოების ქვაკუთხედაა. ის უზრუნველყოფს მედიის დამოუკიდებლად ფუნქციონირებას, პოლიტიკური თავისუფლება საშუალებას აძლევს მედიას, ობიექტურად წარმოაჩინოს ფაქტები, პოლიტიკური დღის წესრიგისა და მიკერძოების გარეშე. ის უზრუნველყოფს, რომ მედია იყოს ინფორმაციის სანდო წყარო საზოგადოებისთვის, ხელს უწყობს ინფორმირებულ დისკუსიებსა და დებატებს. უნდა იქნას გააზრებული დიპლომატიის, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და გეოპოლიტიკური ინტერესების როლი რელიგიური კონფლიქტების ტრაექტორიის ფორმირებაში. უფრო ფართო კონტექსტის გააზრება შესაძლებელს ხდის პოტენციური დიპლომატიური ინტერვენციებისა და საერთაშორისო თანამშრომლობის იდენტიფიცირებას ამ საკითხების ეფექტურად გადასაწყვეტად. გამოკვლევულ უნდა იქნას ის შემთხვევები, როდესაც რელიგიური თემები თანამშრომლობენ მშვიდობიანი თანაარსებობისა და კონფლიქტების მოგვარებისთვის.

კვლევის შედეგად გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი საკითხი იმის შესახებ, როგორ უწყობს ხელს სიმდიდრის, განათლებისა და

შესაძლებლობების უთანასწორობა დაძაბულობის ესკალაციას. რელიგიური კონფლიქტების ეკონომიკური განზომილებების დადგენა აუცილებელია ეფექტური პოლიტიკის შემუშავებისთვის, რომელიც გამოიკვლევს უთანხმოების ძირეულ მიზეზებს და ხელს უწყობს სოციალურ ერთიანობას.

ინფორმაცია ნაშრომის აპრობაციის შესახებ

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსი

ტეტის სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საგამოცდო კომისიაში, დაცულ იქნა სამი კოლოკვიუმი და ერთი თემატური სემინარი.

სამი კოლოკვიუმი (თითოეული არის სადისერტაციო ნაშრომის ნაწილი)

თემატური სემინარი (ექლვნება მომიჯნავე დარგის/ქვედარგის აქტუალურ საკითხს და არ წარმოადგენს სადისერტაციო თემის ნაწილს) - სატელევიზიო რეკლამა 2000-იანი წლები (საზოგადოებრივი მაუწყებელი)

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი
გამოქვეყნებულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

სამეცნიერო სტატიები

1. სამეცნიერო სტატია : რელიგიური კონფლიქტების გაშუქების პრობლემა ქართულ მედიაში

DOI : <https://doi.org/10.52340/gbsab.2024.51.03> ;

გიორგი აბაზაძე , საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია, ჟურნალი “მომბე” #51

2. სამეცნიერო სტატია : **The article Religious conflicts and media relation**

(<https://doi.org/10.29013/EJHSS-24-2-11-14>) ;

Giorgi Abazadze, European Journal of Humanities and Social Sciences #2 2024 (ISSN 2414-2344)

3. სამეცნიერო სტატია : **The article Media coverage of the Israeli-Palestinian conflict - challenges and problems**

(<http://doi.org/10.29013/EJHSS-24-2-15-19>)

Giorgi Abazadze, Eka Tkhillava; European Journal of Humanities and Social Sciences #2 2024 (ISSN 2414-2344)

საერთაშორისო კონფერენციები :

1. **Dimensions of coverage of religious conflicts - Giorgi Abazadze.**
Proceedings of the 7th International Scientific Conference
«Scientific Results» (July 25-26, 2024).
Rome, Italy, 2024. 151p.

ISBN 978-2-1607-4012-5 DOI 10.5281/zenodo.13119624

2. **Coverage of religious conflicts in the media -**
Giorgi Abazadze, At the 4th International Scientific Conference
“Research Reviews” (November 16-17, 2023)

Prague, Czechia ISBN 978-9-3062-4188-1 DOI
10.5281/zenodo.10222529

Caucasus International University

FACULTY OF SOCIAL AND HUMANITIES

PhD Education Program in Mass Communication

Manuscript with the right

Giorgi Abazadze

Coverage of religious conflicts in Georgian media 2019-2023

Doctor of Mass Communication Dissertation presented to earn an academic degree

authoreferat

Scientific Director: **Zaza Tsotniashvili**

Doctor of Social Sciences, Professor of Caucasus International University

Tbilisi, Georgia, 2024

Scientific Director :

Zaza Tsotniashvili - Doctor of Social Sciences, Professor at Caucasus International University

Official reviewers:

Giorgi Kalandia - Doctor of History Sciences, Professor of David Agmashenebeli University

Maka Dolidze - Doctor of Philology in Journalism, Professor of David Agmashenebeli University

The thesis defense will be held on October 9, 2024, at 2:00 p.m.

At the meeting of the Dissertation Council of Caucasus International University, Faculty of Social and Humanities Sciences.

Address: Georgia, 0141, Tbilisi, chargali Street N73, first building of Caucasus International University, 305th auditorium.

The dissertation can be found at the Caucasus International University Library.

Secretary of the Dissertation Council:

Zaza Tsotniashvili - Doctor of Social Sciences, Professor at Caucasus International University

Annotation

This doctoral thesis embarks on an exploratory journey into the media's multifaceted role as a significant actor within the socio-political landscape, particularly focusing on the concept of peace journalism, or three-way journalism. The research underscores the influential role of independent journalistic decisions in fostering a societal value system that prioritizes peace. Through meticulous observation of social media platforms, the study unveils a prevalent public perception of media bias, highlighting the critical role audience attitudes play in shaping trust and credibility in media outlets.

The theoretical foundation of this work is anchored in the intricate dynamics of media coverage of conflicts, where the media is envisioned not just as a mediator but as a potent bridge builder capable of mending the rifts between polarized groups. This is achieved through balanced and empathetic portrayals, illustrating commonalities and shared experiences across conflicting parties, aligning with insights from the European Center for Conflict Prevention.

Methodologically, the thesis integrates both theoretical and practical approaches, employing a combination of qualitative and quantitative research methods to provide a comprehensive understanding of the media's role in conflict situations. Qualitative research, including in-depth interviews, offers profound insights into the lived experiences of journalists, shedding light on the internal and external factors influencing media coverage of conflicts. Quantitative surveys further enrich the study by gauging journalists' perspectives on specific conflict coverage issues.

The scientific novelty of this work lies in its focused examination of media coverage of conflicts within the Georgian context, a subject hitherto underexplored in academic research. The thesis critically evaluates the journalistic dilemmas encountered in conflict reporting and

assesses the impact of media practices on conflict escalation or resolution. By investigating the nuances of journalistic professionalism and the temptations of sensationalism for higher ratings, the research contributes significantly to understanding the standards required for responsible and ethical conflict journalism.

In summary, this doctoral thesis provides an insightful analysis of the media's influential role in shaping public perceptions and trust through conflict coverage. It emphasizes the necessity for journalistic integrity and professionalism in promoting peace and understanding, offering a valuable contribution to the field of media studies and conflict resolution.